

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบความคิดของการวิจัย โดยมีหัวข้อศึกษา ดังนี้

- 2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนศาลายา
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
- 2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเงิน
- 2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ทางกฎหมาย
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการอยู่ดีมีสุข
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนศาลายา

ชุมชนศาลายา เป็นชุมชนที่มีราษฎรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น และมีแนวโน้มว่าจะพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้า มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สามารถรองรับการขยายตัวและให้บริการด้านต่างๆ ตามศักยภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนที่พักอาศัย และการประกอบอาชีพ ดังนั้น กระทรวงมหาดไทยพิจารณาเห็นว่า ท้องถิ่นบางส่วนของตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีสภาพอันสมควรยกฐานะเป็นสุขาภิบาล เพื่อประโยชน์ในการทำนุบำรุง ท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป จึงได้จัดตั้งสุขาภิบาลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ต่อมาเปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบลศาลายา ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม 2542 เป็นต้นไป สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม ทิศเหนือ ติดกับ อำเภอพุทธมณฑล และอำเภอไทรน้อย จังหวัดนครปฐม ทิศใต้ ติดกับ อำเภอสามพราน ทิศตะวันออก ติดกับ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ทิศตะวันตก ติดกับ อำเภอพุทธมณฑล มีระยะห่างจากจังหวัดนครปฐม ประมาณ 32 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานคร 20 กิโลเมตร ชุมชนในตำบลศาลายา ประกอบด้วย ชุมชนตลาดเก่าศาลายา ชุมชนคุณหลวง ชุมชนม.3 ร่มไทร ชุมชนรวมใจริมทางรถไฟ ชุมชนตาพิน ชุมชนชอย ส.พูนทรัพย์ ชุมชนริมคลองมหาสวัสดิ์ ชุมชนหมู่บ้านสหพร ชุมชนศาลายานิเวศน์ ชุมชนหน้าพุทธมณฑล

จากสถิติทะเบียนราษฎรของอำเภอพุทธ มณฑล มีประชากรทั้งสิ้น จำนวน 11,813 คน แยกออกเป็น ชาย 5,265 คน หญิง 6,548 คน มีจำนวนบ้านเรือน 4,072 หลังคาเรือน ความหนาแน่นเฉลี่ย 875 คน/ตารางกิโลเมตร มีโครงสร้างอายุประชากร ดังนี้ อายุ น้อยกว่า 1 ปี 0.21% เป็นชาย 14 คน หญิง 11 คน , อายุ 1 – 14 ปี 15.24% เป็นชาย 952 คน หญิง 848 คน , อายุ 15 – 64 ปี 76.11% เป็นชาย 3,885 คน หญิง 5,106 คน , อายุ 65 ปี ขึ้นไป 8.44% เป็นชาย 437 คน หญิง 560 คน ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า ชุมชนศาลายาเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ ที่มีจำนวนผู้สูงอายุหรือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เป็นจำนวนเกินครึ่งของประชากรในพื้นที่ ประกอบกับทางหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนที่สุด ได้แก่ เทศบาลตำบลศาลายา ได้มีนโยบายที่จะดูแลผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน อาทิ นโยบายสวัสดิการสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน ปรับโครงสร้างหนี้ภาคประชาชน เร่งรัดปรับปรุงแก้ไขปัญหาคูณภาพการอยู่อาศัย คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมชุมชน สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมในกลุ่มผู้สูงอายุ ให้ความสำคัญในการคุ้มครองผู้บริโภคในทุกมิติ ส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างชาย – หญิง เป็นต้น

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

องค์การสหประชาชาติ ได้ประกาศให้ ปีพ.ศ. 2542 หรือ ค.ศ. 1999 เป็นปีสากลว่าด้วยผู้สูงอายุ(International Year of Persons) สำหรับประเทศไทยในขณะนั้น โดยรัฐบาลก็ได้มีการจัดงาน กิจกรรมด้วยเช่นกัน เพื่อให้บุคคลทั่วไปในสังคม ได้ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญแก่ผู้สูงอายุ และปีต่อๆมาในปัจจุบัน พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นจำนวนประชากรที่มีมากกว่าครึ่งของประชากรในวัยอื่นๆ ดังข้อมูลการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย จากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อปีพ.ศ. 2553 เป็นดังนี้ ประชากรรวมทั้งหมด 67,230,000 คน เป็นชาย 33,422,000 คน หญิง 33,807,000 คน แยกเป็นประชากร อายุ 60 – 64 จำนวน 2,555,000 คน เป็นชาย 1,213,000 คน หญิง 1,342,000 คน อายุ 65 – 69 จำนวน 1,972,000 คน เป็นชาย 908,000 คน หญิง 1,064,000 คน อายุ 70 – 74 จำนวน 1,524,000 คน เป็นชาย 683,000 คน หญิง 841,000 คน อายุ 75 ปีขึ้นไป จำนวน 1,588,000 คน เป็นชาย 637,000 คน หญิง 951,000 คน ดังนั้นรวมผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 7,639,000 คน เป็นชาย 3,477,000 คน หญิง 4,162,000 คน จากข้อมูลข้างต้นจะพบได้ว่า ประเทศไทยมีจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2537 มีประชากรผู้สูงอายุร้อยละ 6.8 ในปี 2545 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9.4 และล่าสุด ในปี 2550 พบว่าผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 10.7 ของประชากรทั่วประเทศ และที่สำคัญคาดการณ์ว่าในปี 2553 และ 2563 ประเทศไทยจะมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 11 และร้อยละ 15 ตามลำดับ

โดยองค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายของ ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ผู้สูงอายุ หมายถึง เาอายุเป็นหลักในการเรียก(60+ปี) คนชรา หมายถึง เอลักษณะทางกายภาพเป็นหลักในการเรียก ผู้อาวุโส หมายถึง เอสถานภาพทางราชการ แก่กว่า เก่ากว่า เป็นหลักในการเรียก มีคำหลายคำ ใช้เป็นสรรพนามเรียกผู้สูงอายุ เช่น Aging , Elderly , older person , Senior Citizen ส่วนทางด้าน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ให้ความหมาย ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง ซึ่งในการศึกษารวบรวมข้อมูลประชากร ผู้สูงอายุได้แบ่ง ผู้สูงอายุเป็น 2 กลุ่มคือ ผู้สูงอายุตอนต้น หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 60-69 ปี ทั้งชายและหญิง และผู้สูงอายุตอนปลาย หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 70 ปี ขึ้นไปทั้งชายและหญิง นอกจากนี้คำว่า “ชรา” มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลี หมายถึง แก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม(พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2552)ส่วนคำว่า “ชราภาพ” เป็นลักษณะนามที่หมายถึง ความแก่ และส่วนใหญ่นิยมเรียกในมนุษย์ เช่น คนชรา คือ บุคคลที่แก่ด้วยอายุ(ปี)

การเรียกผู้ที่มีอายุมากมักเรียกควบคู่กัน คือ วัยแก่ วัยชรา วัยสูงอายุ หรือ คนแก่ คนชรา หรือ ผู้เฒ่า ผู้แก่ คนอาวุโส ส่วนในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Old Age หรือ Old People โดยมีคำใหม่ๆเกิดขึ้น เช่น ประชาชนอาวุโส (Senior Citizen) และคำว่า คนมีอายุ (The Aged) หรือคำว่า ผู้สูงอายุ (Elderly People) ส่วนคำว่า “ความชรา”(Ageing) หมายถึง คำที่ใช้เรียกบุคคลที่มีความเสื่อมทางกายภาพของอินทรีย์ต่างๆในร่างกาย ที่มีความเสื่อมโทรมที่เป็นสัญลักษณ์นำไปสู่ความตายได้ เป็นการอธิบายสภาวะทางชีวภาพ และกระบวนการมีชีวิต องค์การอนามัยโลกจึงกำหนดว่าผู้ที่มีอายุ 60 ปี ถือว่าเป็นผู้ที่มีความชรา หรือผู้สูงอายุ แต่เนื่องจากสภาวะสภาพร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุเหล่านี้ ไม่ว่าจะ เป็น 60 หรือ 65 ปี ยังคงสามารถทำงานได้อย่างปกติ จึงใช้คำว่า “ผู้สูงอายุ” แทน โดยถือว่าเป็นคำสุภาพและไม่ตีตราว่าผู้ที่มีอายุมากเป็นคนชรา เพราะคำว่า “ชรา” มีความหมายในทางลบ ที่มีนัยของความเสื่อม ไม่เจริญงอกงาม ไม่สดชื่นแจ่มใส จึงหาคำที่มีความหมายกลางๆ มามีผลกระทบต่อภาวะจิตใจของผู้ที่มีความชรา โดยใช้คำว่า “ผู้สูงอายุ” แทน ดังนั้น ความหมายของคำว่า “ผู้สูงอายุ” อาจเริ่มตั้งแต่วัยก่อนสูงอายุ (Pre - Ageing) คือ 45 - 50 ปี ลงมาทำให้คำใหม่นี้ ได้รับการยอมรับมากขึ้น อย่างไรก็ตาม คำว่า ชราภาพ เป็นคำที่ไม่สามารถนิยามและอธิบายอย่างเป็นมาตรฐานเดียวกันได้ เพราะจะมีความแตกต่างและผันแปรไปตามการรับรู้ของแต่ละคนในสังคม ตัวอย่างเช่น ในสังคมที่มีอายุคาดเฉลี่ย (Expectation of Life at Birth) 34 ปี กับอีกสังคมหนึ่งที่ 74 ปี ด้วยเหตุผลนี้ “ความชรา” จึงถูกกำหนดให้ใช้เกณฑ์ตัดสิน (cut - off point) ที่ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เป็นคนชราหรือผู้สูงอายุ

ปรากฏการณ์ของความสูงอายุ หรือกระบวนการแก่ เกิดจากปัจจัยหลายประการ ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง ทฤษฎีที่อธิบายถึงการสูงอายุนั้น อาจแบ่งได้ 3 ทฤษฎีดังต่อไปนี้

1) ทฤษฎีทางชีวภาพ (Biological Theory) อธิบายถึงกระบวนการทางสรีรวิทยา และการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างของอวัยวะต่างๆของทั้งการสูญเสียความสามารถในการต้านทานโรค พบว่า ในทุกระดับของชีววิทยาดั้งแต่เซลล์ เนื้อเยื่อ อวัยวะ ระบบอวัยวะจะต้องมีการเสื่อมและมีการตายเกิดขึ้น

2) ทฤษฎีทางจิตวิทยา (Psychological Theory) เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพและพฤติกรรมของผู้สูงอายุนั้น เป็นการพัฒนาและปรับตัวเกี่ยวกับสติปัญญา ความนึกคิด ความจำและการรับรู้ แรงจูงใจ รวมทั้งสังคมที่อยู่อาศัย และประสบการณ์ในอดีตของแต่ละบุคคลจะผลักดันให้มีบุคลิกแตกต่างกันไป และมนุษย์จะมีช่วงการเปลี่ยนแปลง คือ ช่วงต่อ

ของชีวิต(Life Span) ล้วนเป็นภาวะวิกฤติ การที่บุคคลจะสามารถผ่านไปได้ดีเพียงใด จะส่งผลถึง การพัฒนาบุคลิกภาพในอนาคต คือ การเป็นผู้สูงอายุ

3) ทฤษฎีทางสังคมวิทยา(Sociologic Theory) เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึง สาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุมีสถานะทางสังคมเปลี่ยนไป เพราะมนุษย์จะต้องมีการพัฒนาในแต่ละบุคคล และ สิ่งแวดล้อมจะมีผลต่อการปรับตัว ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ถ้าสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จะทำให้ สถานะของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1) การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและหน้าที่ของ ทูกระบบในร่างกายตามธรรมชาติ จากวัยที่มีใช้จากการเป็นโรค การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ผู้สูงอายุ ขึ้นอยู่กับอิทธิพลทางด้านพันธุกรรม โภชนาการ การพักผ่อน การออกกำลังกาย และ สิ่งแวดล้อม เป็นการเปลี่ยนแปลงในช่วงสุดท้ายของชีวิต โดยจะเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อม มากกว่าในด้านการเสริมสร้าง ซึ่งระบบผิวหนัง ระบบประสาท ระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ ระบบ ไหลเวียนโลหิต ระบบหัวใจและระบบทางเดินอาหาร จะเกิดการเปลี่ยนแปลง

2) การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจของผู้สูงอายุ มักมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทาง ร่างกายและสังคม เพราะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพ ปัญหาการออกจาก งาน ต้องสูญเสียอำนาจ บทบาทหน้าที่ อาจก่อให้เกิดความเครียด ถ้าไม่สามารถปรับตัวให้อยู่ใน สังคมได้ พฤติกรรมของผู้สูงอายุจะเปลี่ยนแปลงไป ทำให้หลงลืมง่าย การขาดคู่ชีวิต ทำให้ภาวะ จิตใจได้รับความกระทบกระเทือน จิตใจหดหู่ เพื่อผู้วัยเดียวกันมักล้มหายตายจาก ขาดการติดต่อ ผู้สูงอายุจะเหงา ท้อแท้ มักมีอาการฉุนเฉียว โกรธง่าย สิ้นหวัง และอาจเป็นสาเหตุให้การทำงาน ของระบบต่างๆอ่อนล้าลงได้อีก

3) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในปัจจุบันรูปแบบของสังคมได้เปลี่ยนแปลงจากรู ปรแบบครอบครัวขยาย ซึ่งมีปู่ ย่า ตา ยาย บุตร หลาน อยู่ร่วมกัน ไปเป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วย สามี ภรรยา บุตร เท่านั้น ซึ่งไม่เอื้ออำนวยกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุที่เคยมีบุตร หลานคอยดูแล หรือคอยดูแลเลี้ยงดูบุตรหลานให้ และบางครั้งยังเป็นพี่ปรึกษาของครอบครัว การ เปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถจะแสดงบทบาทต่างได้ โดยเฉพาะการดูแลให้ คำปรึกษากับบุตรหลาน และการสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว เมื่อผู้สูงอายุไม่ สามารถแสดงบทบาทดังกล่าวได้ จึงทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกที่ตนเองขาดคุณค่า ขาดความ ภูมิใจในตัวเอง

ในขณะที่ผู้สูงอายุทะเลาะหลัก 6 ,800,000 คน อย่างรวดเร็วในเวลาไม่กี่ปี กลับยิ่งพบผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งมีจำนวนสูงถึงกว่า 4 แสนคน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นกระแสทุนนิยม ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างครอบครัวให้กลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ความรักความผูกพันในครอบครัวน้อยลง คนในครอบครัวมักแต่สนใจเรื่องการ ทำงานเก็บเงิน จนอาจมองข้ามความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวไป ส่งผลให้สัดส่วนของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวตามลำพังในครัวเรือนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยในปี 2537 มีผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวร้อยละ 3.6 ในปี 2545 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 6.3 และข้อมูลล่าสุดในปี 2550 พบมีผู้สูงอายุอยู่คนเดียวในครอบครัวตามลำพังร้อยละ 7.7 ทั้งนี้ร้อยละ 56.7 ของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวตามลำพังไม่มีปัญหา ที่เหลือร้อยละ 43.3 มีปัญหา ซึ่งถือเป็นตัวเลขที่สูงอยู่ สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุที่พบบ่อยที่สุดคือ “ความรู้สึกเหงา” สูงถึงร้อยละ 51.2 ของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว รองลงคือ ปัญหาไม่มีคนดูแลท่านเมื่อเจ็บป่วย ร้อยละ 27.5 ปัญหาด้านการเงินที่ต้องเลี้ยงชีพ ร้อยละ 15.7 และร้อยละ 5.3 ไม่มีลูกหลานมาช่วยแบ่งเบาภาระภายในบ้าน

ปัญหาทั้งหมดเหล่านี้จะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับสภาพร่างกายและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจ โดยจะเกิดมากที่สุดกับผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งจากลูกหลาน นอกจากนี้ ผู้สูงอายุมักมีปัญหาด้านร่างกาย เนื่องจากสภาพร่างกายที่ทรุดโทรมลงตามกาลเวลา ส่งผลให้สุขภาพอ่อนแอ ช่วยเหลือได้น้อยลง อีกทั้งสังคมก็ยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกในทางลบ มองตนเองเป็นผู้ไร้ประโยชน์และเป็นภาระของสังคม เกิดความสับสนทางอารมณ์ จิตใจ และความเชื่อมั่นในตนเองลดน้อยลง ทำยสุดทำให้ผู้สูงอายุเหล่านี้อยู่ในภาวะอารมณ์เศร้า ท้อแท้ ผิดหวัง และมีปมด้อย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ถือเป็นปัญหาทางสังคมที่จะต้องช่วยกันเร่งแก้ไขโดยด่วน เมื่อเป็นเช่นนี้ ทางออกเดียวที่จะช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้ คือ เราควรหันมาสนใจ ผู้สูงอายุ โดยเอาใจใส่และดูแลอย่างใกล้ชิด ไม่ว่าจะในเวลาปกติหรือในเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย พุดคุยและหาโอกาสพาไปพักผ่อน หากิจกรรมให้ทำในเวลาว่าง รวมทั้งสนับสนุนให้ได้รับการออกกำลังกายที่ถูกวิธี เพื่อเป็นการพัฒนาร่างกายควบคู่กันไป หากิจกรรมให้ทำร่วมกันในครอบครัว เพื่อการสร้างความอบอุ่นและความสัมพันธ์ที่ดีของสมาชิกในครอบครัว เพราะนอกจากจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีแล้ว ยังจะกลายเป็นวัคซีนที่ดีของสมาชิกทุกคนในครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย ความน่าเป็นห่วงอีกเรื่องหนึ่งสำหรับประเทศไทย ไม่เพียงปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาความขัดแย้งในปัจจุบัน เป็นปัญหาที่กำลังก่อตัวและอาจรุนแรงขึ้นในอนาคต นั่นคือ ปัญหาความไม่พร้อมในการรับมือสังคมผู้สูงอายุ

แม้จะมีการรับรู้กันอย่างกว้างขวางแล้วว่า โครงสร้างประชากรไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุ โดยอัตราส่วนประชากรผู้สูงอายุจะเพิ่มจากร้อยละ 12 ในปี พ.ศ.2551 เป็นร้อยละ 21.5 ในปี พ.ศ.2568 หากรัฐไม่ได้วางแผนตั้งแต่ตอนนี้ ผู้สูงอายุจะกลายเป็นภาระใหม่ของคนวัยทำงาน และเป็นภาระของรัฐ ซึ่งอาจทำให้ระบบสวัสดิการถึงกับล่มสลายได้ เพราะจะไม่มียบประมาณเพียงพอในการดูแล ด้วยเหตุนี้ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจึงควรให้ความสำคัญในเรื่องผู้สูงอายุ โดยให้หลักประกันสังคมในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ผู้สูงอายุ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ประเทศ เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าเขายังเป็นบุคคลที่มีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี เหมือนกับบุคคลในวัยอื่นๆ ขณะเดียวกันผู้สูงอายุต้องตระหนักในสถานภาพของตนเอง ประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมในทุกๆด้าน เพื่อให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคมและได้รับการยกย่องต่อไป

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเงิน

การจัดการเงิน ในความหมายของการวิจัย เรื่อง การจัดการเงินและความต้องการความรู้ ด้านกฎหมายของผู้สูงอายุในเทศบาลสาละยา หมายถึง การเก็บในระบบและนอกระบบ การจ่ายเพื่อดำรงชีวิต เพื่อสุขภาพ หนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบทั้งที่เกิดจากตนเองและเกิดจากผู้อื่น การกู้ทั้งเกิดจากตนเองกู้และปล่อยให้ผู้อื่นกู้ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการจัดการเงินส่วนบุคคล ให้บรรลุจุดมุ่งหมาย การจัดระเบียบการเงินของบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการรู้จักจัดหาเงินเข้ามา และใช้จ่ายออกไปอย่างถูกต้อง บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เพราะ “เงิน” เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้ บุคคลได้รับในสิ่งที่ตนหวังไว้ โดยเริ่มต้นวางแผนการเงินสำหรับตนเองและครอบครัวเสียแต่เนิ่นๆแล้วก็ยอมทำให้ทุกคนมีโอกาสประสบความสำเร็จในชีวิตได้

เงิน(Money) หมายถึง สิ่งใดๆที่สังคมยอมรับทั่วไปในขณะใดขณะหนึ่งและในเขตพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งในฐานะสื่อกลางที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนสินค้า

ความรู้เกี่ยวกับการจัดการการเงินส่วนบุคคล(Personal Literacy) เพื่อให้บุคคลมีฐานะการเงินที่ดีนำไปสู่ความมั่นคงและมั่นคงทางการเงินซึ่งเป็นทักษะชีวิตของแต่ละบุคคล โดยการจัดการการเงินจะเกี่ยวกับ 4 เรื่องดังนี้ 1) การแสวงหารายได้ 2) การใช้จ่ายเงิน 3) การออมเงิน 4) การลงทุน

ความสำคัญของการจัดการการเงินส่วนบุคคล เพื่อให้คน วางแผนการเงิน ของตนเองและครอบครัวได้อย่างถูกต้อง ส่งเสริมให้คนตระหนักถึงความสำคัญ ในการใช้จ่าย อย่างถูกต้อง ทุกแง่มุมของชีวิต จะก่อให้เกิดบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านการวางแผนการเงิน โดยมีขอบเขตของ

การบริหารการเงินส่วนบุคคล ดังนี้ การสร้างฐานะความมั่นคงทางการเงิน การรู้จักใช้เงินอย่างฉลาด การใช้เงินเพื่อที่อยู่อาศัย การสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตและทรัพย์สิน ด้วยการทำประกันภัย การลงทุนประเภทต่างๆเลือกหลักทรัพย์ลงทุนและสถาบันที่จะลงทุนให้เหมาะสม การวางแผนการเงินสำหรับอนาคตยามปลดเกษียณ แนวความคิดในการกำหนดเป้าหมายทางการเงิน (Financial Goal Concepts) เป็นการสะสม หรือ ทำให้ทรัพยากรการเงิน ที่มีอยู่นั้นยังมีเพิ่มพูนขึ้น ด้วยการให้ เงินสดที่ได้มา (Cash inflow) เปลี่ยนสภาพไปเป็นเงินทุน (Capital) ให้มากที่สุด เพื่อเพิ่มความมั่งคั่งขึ้น การรักษาไว้ (Preservation) เพื่อเป็นการคงฐานะและรักษาคุณภาพชีวิตของบุคคลไว้ให้ดีขึ้นกว่าเดิม หรืออย่างน้อย ก็รักษาความเป็นอยู่ให้เหมือนเดิม แม้ว่าเหตุการณ์และสภาพแวดล้อมจะเปลี่ยนไป Go golf! การแบ่งสรรออกไป (Distribution) แนวความคิดนี้เป็นลักษณะของการให้กล่าวคือ เป็นการจัดสรร หรือ แบ่งปันทรัพยากรการเงิน ที่มีอยู่ออกไปอย่างเหมาะสม เพื่อความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคคลอื่น ตลอดจนสังคมที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ การวางแผนการเงินส่วนบุคคล มีความสำคัญ โดยสรุป คือ 1) เป็นเครื่องมือในการควบคุมการใช้จ่ายส่วนบุคคล 2) ก่อให้เกิดการประหยัดค่าใช้จ่าย เกิด การออมเงิน 3) เป็นเครื่องมือแก้ปัญหาหนี้สิน 4) เป็นเครื่องมือสร้างความมั่งคั่งและมั่นคงทางเศรษฐกิจ 5) ช่วย ประเมินฐานะทางการเงินของตนได้ถูกต้องตามความเป็นจริง

เป้าหมายในชีวิตของบุคคล(Personal Goals in Life)

- ก. เป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับเงิน (Financial Goals) ซึ่งเป็นเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเงินของบุคคล อันจะมีผลให้ ฐานะการเงินของบุคคล เกิดการเปลี่ยนแปลง
- ข. เป้าหมายที่ไม่เกี่ยวกับเงิน (Nonfinancial Goals) บางครั้งเงินก็ไม่ใช่เป็นสิ่งที่บุคคลมุ่งหวังเสมอไป ทักษะคติ ความนึกคิด เกี่ยวกับ ครอบครัว สังคม ศีลธรรมและศาสนา อาจมีค่าสำคัญกว่าเงินก็ได้เพราะบางคนถือว่า เงินไม่ใช่เป็นสิ่งสำคัญที่สุดของชีวิต

การวางแผนการเงินในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคล(Personal Financial Planning Life Cycle) แบ่งเป็น 5 ระยะ ได้แก่ ระยะเริ่มตั้งครอบครัว(The beginning family) ระยะขยายครอบครัว(The expanding family) ระยะการแยกย้ายครอบครัว(The launching family) ระยะช่วงกลางของครอบครัว(The middle-age family) ระยะเมื่อเข้าสู่วัยชรา(The Old-age family)

โดยแบ่งเป็นการวางแผนดังนี้

แผนระยะสั้น (Short-term or current planning) แผนระยะสั้นส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการบริหารสินทรัพย์สภาพคล่อง เป็นการวางแผนสำหรับช่วงเวลาอันสั้น มีระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี เป็นการวางแผน เพื่ออนาคตอันใกล้ ส่วนมากจะเกี่ยวข้องกันเรื่องการใช้จ่ายใน

ชีวิตประจำวัน การเก็บเงินออมใช้ยามจำเป็น การซื้อของเงินผ่อน การจัดหาที่อยู่อาศัยชั่วคราว การเดินทาง ตลอดจนความต้องการ ความคุ้มครอง ในช่วงระยะเวลาอันสั้นของบุคคล

แผนระยะยาว (Long-term Planning) การวางแผนระยะยาวส่วนใหญ่ เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับ การสร้างฐานะความมั่นคง ให้บุคคลในอนาคต เป็นการวางแผนสำหรับช่วงระยะเวลาที่เกินกว่า 1 ปี อาจจะไปถึง 5, 10, 20 ปีข้างหน้า เป้าหมายทางการเงินระยะยาวส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับ การจัดสรรเงิน ไว้สำหรับอนาคตวันข้างหน้า และเพื่อความมั่นคง ความสุขสบาย ในบั้นปลายของชีวิต ด้วยการวางแผนส่วนใหญ่จึงมักเกี่ยวกับเรื่อง การลงทุน อสังหาริมทรัพย์ที่อยู่ถาวร , การวางแผนเกษียณอายุ , การพักผ่อนท่องเที่ยว

ที่มาของรายได้ของบุคคล ได้มาจากหลายทาง เช่น จากงานประจำที่ทำอยู่ การทำงานอดิเรก ดอกผลที่เกิดขึ้นจากสินทรัพย์ลงทุน ตลอดจนบำเหน็จบำนาญ และสวัสดิการต่างๆ ที่ได้รับ มีปัจจัยหลายอย่างที่เป็นเครื่องกำหนด รายได้ของบุคคล และความปรารถนาของแต่ละบุคคล ว่าต้องการมีรายได้มากเพียงใด และต้องขวนขวายให้ได้มา รายได้ที่บุคคลได้มา มักจำเป็นต่อการดำรงชีพซึ่งได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค นอกจากนั้น เป็นการจ่ายเพื่อซื้อสิ่งของต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกสบาย การใช้จ่ายเกี่ยวกับพันธะทางการเงินที่มีอยู่ เช่น ค่าเบี้ยประกัน ค่าดอกเบี้ยเงินกู้ ตลอดจนค่าภาษี เป็นต้น

การวัดฐานะการเงินของบุคคล การที่จะรู้ถึง ฐานะการเงิน ณ วันนั้นของเราได้นั้นในช่วงรอบปีที่ผ่านมา จะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลทางการเงินทุกรายการ ที่เกิดขึ้น และนำมาทำสรุปออกมา เป็นรายงานทางการเงิน หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “งบการเงิน” ข้อมูลตัวเลข ในงบการเงิน จะบอกให้ทราบได้ว่า ขณะนี้ฐานะการเงินของท่านกำลังอยู่ ณ จุดไหน เมื่อทราบฐานะการเงินแท้จริง ณ ขณะนี้ได้ต่อไป ท่านจะสามารถ วางแผนการเงิน สำหรับอนาคตได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ โดยงบการเงินของบุคคล ได้แก่ งบดุล(Balance Sheet) เป็นงบสรุปฐานะการเงินของบุคคล ณ เวลาหนึ่ง เพื่อบอกให้ทราบว่า ณ เวลานั้น มีสินทรัพย์ หนี้สินและเงินทุนส่วนที่เป็นของตนเองอยู่เท่าไร เพื่อแสดงให้เห็นถึง ความมั่งคั่ง(Wealth) ของบุคคลนั้น คำนวณได้จาก สูตร $\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ส่วนของผู้เจ้าของ}$ งบการเงินของบุคคล(Personal Financial Statements) ประกอบด้วย งบดุล(Balance Sheet of Statement of Financial Position) และงบรายได้และค่าใช้จ่าย(Income and Expenditures Statement)

สินทรัพย์(Assets) คือ รายการทรัพย์สินต่างๆ ที่บุคคลเป็นเจ้าของอยู่ซึ่งมีมากมายหลายประเภทแตกต่างกัน ตามลักษณะและ ประโยชน์ของการใช้สอย สินทรัพย์ต่างๆ เช่น เงินสด เงินฝากบ้าน รถยนต์ เฟอร์นิเจอร์ เครื่องประดับต่างๆ เป็นต้น ในการจัดการเงินนิยมจัดกลุ่มสินทรัพย์

ของบุคคลออกเป็น 4 กลุ่มคือ สินทรัพย์สภาพคล่อง(Liquid Assets) ทรัพย์สินแท้จริง(Real Property) ทรัพย์สินส่วนตัว(Personal Property) ทรัพย์สินลงทุน(Investments)

หนี้สิน(Liabilities) คือ เงินที่เราได้กู้ยืมคนอื่นเข้ามา (the money you owe) และมีพันธะต้องชำระคืนในอนาคต หนี้สินอาจจะเป็นหนี้สินส่วนตัวหรือหนี้สินของครอบครัวก็ตาม เช่น หนี้ค้ำชำระค่าสินค้าจากร้านค้า หนี้ค้ำชำระของบัตรเครดิต หนี้ค้ำชำระในการซื้อของผ่อนส่ง หนี้เงินกู้ธนาคาร หนี้ซื้อที่ดินผ่อนบ้าน เป็นต้น งบการเงินของบุคคลโดยทั่วไปจะแบ่งหนี้สินออกเป็นค่าบิลค้างชำระ(Unpaid Bill) เครดิตหมุนเวียน(Revolving Credit) หนี้ค่าผ่อนสินค้า (Consumer Installment Loans) หนี้ค้ำซื้อสังหาริมทรัพย์ (Mortgage Loans)

ส่วนของผู้เป็นเจ้าของ(Net worth) หมายถึง สินทรัพย์ส่วนที่เหลืออยู่หลังจากหักหนี้สินที่มีอยู่ทั้งหมดออกไปแล้ว ซึ่งส่วนที่เหลือนี้จะเป็นทรัพย์สินที่บุคคลเป็นเจ้าของอย่างแท้จริงและเป็นสิ่งแสดงถึงความมั่งคั่งของบุคคลนั้นด้วย จากสูตร Total assets – Total liabilities = Net worth ยิ่ง Net worth ของบุคคลมีเพิ่มขึ้นเท่าไร แสดงให้เห็นถึงความมั่งคั่งของบุคคลนั้นที่ยิ่งมีเพิ่มขึ้น และ Net worth จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เป้าหมายทางการเงิน(Financial Goal) ที่บุคคลวางไว้ประสบความสำเร็จได้ ดังนั้น การจัดการเงินที่ดี บุคคลควรหาทางทำให้ Net worth ของตนเพิ่มขึ้นอยู่เสมอในการใช้ชีวิตประจำวัน พยายามควบคุมค่าใช้จ่ายให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม หาทางที่ว่าทำอย่างไร จึงจะหารายได้ ให้ได้มากขึ้นและใช้จ่ายให้ลดลง การเลือกลงทุนซื้อสินทรัพย์ต่างๆ ต้องเลือกสินทรัพย์ที่ดี มีโอกาสที่มูลค่าสินทรัพย์นั้น จะเพิ่มขึ้นได้ วิธีการเพิ่มความมั่งคั่งให้กับบุคคล หาทางเพิ่มมูลค่าของสินทรัพย์ลงทุนให้สูงขึ้น เช่น การลงทุนในหลักทรัพย์ต่างๆ โดยพยายามซื้อหุ้นบริษัท ๆ ที่ให้ผลตอบแทนสูง มาไว้ในกองหลักทรัพย์ลงทุนของตน อย่่าก่อนหนี้สินโดยไม่จำเป็น สำหรับหนี้สินที่มีอยู่แล้วควรพยายามหาทางชำระให้หมดภายในเวลาอันรวดเร็ว

งบรายได้และค่าใช้จ่าย(Income and Expenditures Statement) การบันทึกรายได้และค่าใช้จ่ายของบุคคลจะบันทึกโดยใช้เกณฑ์เงินสด(Cash Basis) กล่าวคือ จะมีการบันทึกรายได้และค่าใช้จ่ายต่อเมื่อได้มีการรับเงินสดเข้ามาจริง และจ่ายเงินสดออกไปจริงๆเท่านั้น รายได้(Income) คือ จำนวนเงินสดที่บุคคลได้รับเข้ามา อาจได้จากหลายทาง เช่น เงินเดือน ค่าจ้าง โบนัส ค่าคอมมิสชั่น เงินปันผล ดอกเบี้ยรับ เงินรับค่ากรรมกรรมประกันชีวิต เงินบำเหน็จบำนาญ กองทุนเลี้ยงชีพ และเงินค่าประกันสังคม ตลอดจนเงินได้รับอื่น ๆ เช่น การขายทรัพย์สิน เงินรางวัลตอบแทนต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนค่าใช้จ่าย(Expenditure) ค่าใช้จ่ายหรือจำนวนเงินสดที่บุคคลใช้จ่ายออกไป(The Amount of Cash Out) บุคคลมีการใช้จ่ายมากมายเพื่อวัตถุประสงค์ที่ต่าง ๆ กัน เช่น การใช้จ่ายเพื่อดำรงชีวิตประจำวัน , การใช้จ่ายเพื่อซื้อทรัพย์สินต่างๆ บางอย่าง , การใช้จ่ายค่าภาษี

และการชำระหนี้สินค่าใช้จ่ายต่างๆ เหล่านี้บางรายการก็เป็นค่าใช้จ่ายคงที่ (Fixed expenditures) ต้องจ่ายเท่ากันทุกงวดจำนวนแน่นอน เช่น ค่าผ่อนบ้าน ค่าเบี้ยประกัน ฯลฯ แต่บางรายการก็เป็นค่าใช้จ่ายผันแปร คือจำนวนที่จ่ายไม่คงที่แน่นอน ผันแปรไปตามเหตุการณ์ความจำเป็น เช่น ค่าอาหาร เสื้อผ้า หรือค่าใช้จ่ายเพื่อการพักผ่อนบันเทิง โดยประโยชน์ของงบการเงิน เพื่อจะได้หาแนวทางว่าต่อไปเราควรทำอย่างไร จึงจะทำให้ฐานะการเงิน อันจะนำไปถึง จุดหมายทางการเงินที่วางไว้ ยังเป็นประโยชน์สำหรับธนาคารและสถาบันการเงินต่าง ๆ ที่จะใช้ประเมินฐานะของผู้มาขอ กู้เงิน เพื่อใช้ดูว่าผู้กู้มีความเสี่ยงทางการเงินเพียงใด เหมาะสมจะให้กู้ยืมหรือไม่ ซึ่งธนาคารจะเอา ตัวเลขจากรายการต่างๆ ในงบการเงินมาประเมินหาอัตราส่วนทางการเงิน เพื่อจะวิเคราะห์ถึงความมั่นคงทางการเงิน และความสามารถในการชำระหนี้สินในอนาคตของบุคคลนั้น

บทบาทของงบประมาณในการวางแผนการเงิน คือ การจัดระบบข้อมูลทางการเงิน ที่เกี่ยวข้องกับ การคาดคะเน ค่าใช้จ่ายต่างๆ ให้สอดคล้องกับรายได้ที่คาดว่าจะได้รับ ซึ่งใน งบประมาณจะประกอบด้วย การประมาณค่าใช้จ่ายต่างๆ ในระยะสั้น เพื่อควบคุมค่าใช้จ่าย เหล่านั้น ให้อยู่ภายในขอบเขตที่ต้องการ การทำงานประมาณนับว่า มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อบุคคล และครอบครัว เพราะช่วยให้การใช้จ่ายต่างๆ อยู่ในขอบเขตที่กำหนดไว้ ทำให้ไม่เกิดปัญหา การใช้จ่ายเงินเกินตัว หรือการซื้อหาสิ่งใดโดยไม่ได้มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และเมื่อมีการควบคุม ค่าใช้จ่ายให้อยู่ภายในขอบเขต จะทำให้มีเงินเหลือใช้ สามารถเก็บออมไว้สำหรับวันข้างหน้าได้ นอกจากนี้ในงบประมาณ จะมีการประมาณค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตไว้ล่วงหน้า จะ ทำให้ไม่มีปัญหา เมื่อถึงเวลาที่จะต้องจ่ายเงินออกไปจริงๆ เพราะได้มีการเตรียมค่าใช้จ่ายเหล่านั้น เผื่อไว้แล้ว

การจัดทำงบประมาณเงินสด (Setting a cash budget) เป็นการประมาณการรายได้ และ ค่าใช้จ่ายของบุคคลที่คาดว่าจะมีขึ้นในอนาคตข้างหน้า ซึ่งรายได้และค่าใช้จ่ายเหล่านี้จะต้องเป็น รายการที่อยู่ในรูปของเงินสดเท่านั้น (Cash Basis) ดังนั้น งบประมาณที่สร้างขึ้น จึงนิยมเรียกว่า งบประมาณเงินสด (Cash budget) โดยมีขั้นตอนเกี่ยวกับการงบประมาณ (The Budgeting Process) ต่างๆ ดังนี้ การคาดคะเนรายได้หรือเงินสดรับ (Estimating incomes or cash inflow) การคาดคะเนค่าใช้จ่าย (Estimating expenditures) การทำสรุปงบประมาณ (Finalizing the cash budget) การปรับปรุงงบประมาณ (Adjustments)

การถือเงินสดมากเกินไปก็จะมีผลเสีย เพราะเงินสดไม่ได้ผลตอบแทนหรือมีค่าออกง่อยขึ้น แต่ประการใด ข้ายังเกิดค่าต้นทุนแห่งการเสียโอกาส ถ้านำเงินสดไปลงทุนหาผลประโยชน์ เช่น ฝากธนาคารหรือลงทุนซื้อหลักทรัพย์ระยะสั้นถือไว้ก็ยิ่งจะได้ดอกผลอีกจำนวนหนึ่งขึ้นมา ดังนั้น

บุคคลควรจะได้มีการบริหารเงินสดอย่างถูกต้อง เงินสดที่ดี(Sound cash management) คือ การที่บุคคลรู้จักประมาณเงินสดที่อยู่ในมือให้น้อยที่สุด โดยไม่ทำให้เกิดปัญหาเงินสดขาดมือ สาเหตุในการถือเงินสดของบุคคลเพื่อประโยชน์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อใช้จ่ายตามความจำเป็น (Undertake Transaction) 2) เพื่อเป็นเงินสดสำรองไว้ยามฉุกเฉิน(Emergency Reserves) และ 3) เพื่อการสะสมมูลค่า(Store of value)

การออม หมายถึง รายได้เมื่อหักรายจ่ายแล้วจะมีส่วนซึ่งเหลืออยู่ ส่วนของรายได้ที่เหลืออยู่ซึ่งไม่ได้ถูกใช้สอยออกไปนี้เรียกว่าเงินออม $Incomes-Expenses=Savings$ โดยทั่วไปการออมจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นมีรายได้มากกว่าการจ่ายของเขา ทางที่จะเพิ่มเงินออมให้แก่บุคคล อาจทำได้โดยการพยายามหาทางเพิ่มรายได้ให้มากขึ้นด้วยการทำงานมากขึ้น ใช้เวลาว่างในการหารายได้พิเศษ หรือการปรับปรุงงานที่ทำอยู่ให้มีประสิทธิภาพมีรายได้สูงขึ้น เป็นต้น นอกจากนั้นการลดรายจ่ายลง ด้วยการรู้จักใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมก็จะทำให้มีการออมเกิดขึ้นได้ ในพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ให้นิยาม การออม คือ ประหยัด เก็บหอมรอมริบ เช่น ออมทรัพย์ ถนอม , สงวน , เช่น ออมแรง จากความหมายนี้ แสดงว่า การออม คือ การประหยัด การเก็บหอมรอมริบ การถนอม และการ สงวน สิ่งที่จะประหยัด หรือเก็บหอมรอมริบ ได้แก่ ทรัพย์สินเงินทอง ฉะนั้น การออม จึงมีความหมายกว้าง คือหมายถึง การใช้สิ่งมีค่ามีคุณค่าทั้งหลายอย่างระมัดระวัง อย่างไม่ประมาท อย่างมีเหตุมีผล ทั้งในตนและนอกตน คือ ตนเอง ชีวิตของตนเอง ซึ่งแต่ละคนจะต้องถือว่า มีความหมายสูงสุด สำคัญสูงสุด จึงต้องรู้จักตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต ไม่ปล่อยปละละเลยให้ ตกต่ำให้ไร้ค่า พยายามรักษาและพัฒนาให้เจริญให้ได้ ในขณะเดียวกัน ทรัพย์สินเงินทอง ข้าวของต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยในการดำรงชีพ ก็ต้องให้ความสำคัญ ต้องรู้จักเก็บรู้จักใช้ ไม่ปล่อยปละละเลย ไม่ดำนํ้าพริกละลายแม่น้ำ ไม่โค่นป่าเพื่อหานก เป็นต้น จะเห็นได้ว่า การออมมิได้มุ่งที่ออมเงินอย่างเดียว แต่หมายถึง การออมชีวิตตนเอง และปัจจัยในการดำรงชีพทุกอย่างการออม ในเบื้องต้น เป็นเรื่องของคน คือ จุดเริ่มต้นจะเกิดที่คน การออมจะเกิดได้ก็เพราะคนได้รับการศึกษาเรียนรู้ มีครู คือ พ่อแม่ เป็นต้น เป็นผู้แนะนำสั่งสอน ให้ ความสำคัญ ความจำเป็น และผลหรือคุณประโยชน์ที่เกิดจากการออม เมื่อโตขึ้นก็คิดได้เอง ทำได้เอง และสอนผู้อื่นต่อไป การออมจึงเป็นเรื่องของการศึกษา การพัฒนาชีวิตของคนลักษณะหนึ่ง คือ การฝึกให้รู้ ให้คิด และให้ทำในสิ่งดีมีประโยชน์ การออมชีวิต ออมเงิน ออมทรัพย์การธรรมชาติ มีป่าไม้ แหล่งน้ำ แหล่งดิน ก็ต้องเริ่มต้นที่การเรียนรู้ การคิดและการปฏิบัติเช่นกัน

เงินออม เป็นปัจจัยที่จะทำให้เป้าหมายซึ่งบุคคลกำหนดไว้ในอนาคตบรรลุจุดประสงค์ เช่น กำหนดเป้าหมายไว้ว่าจะต้องมีบ้านเป็นของตนเองในอนาคตให้ได้ เงินออมจะเป็นปัจจัยสำคัญที่

กำหนดเป้าหมายที่วางไว้เป็นจริงขึ้นมาได้ นอกจากนี้เงินออมยังใช้สำหรับแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนทางการเงิน ที่อาจเกิดขึ้นอย่างคาดไม่ถึงของบุคคลได้ด้วย ดังนั้น บุคคลจึงควรมีการออมอย่างสม่ำเสมอในชีวิต สิ่งจูงใจในการออม การที่คนเรามี “เป้าหมาย” อย่างหนึ่งอย่างใดในอนาคต กำหนดไว้อย่างชัดเจนแน่นอน จะทำให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะเก็บออมมากขึ้น เป้าหมายของแต่ละบุคคลอาจแตกต่างกัน แล้วแต่ความจำเป็นและความต้องการและยังขึ้นอยู่กับความหวังและความทะเยอทะยานในชีวิตด้วย ตัวอย่างเช่น บางคนอยากมีบ้านและที่ดินเป็นของตัวเอง อยากจะมีการศึกษาสูง อยากมีชีวิตที่สุขสบายในยามปลดเกษียณ หรือหวังที่จะให้ลูกหลานมีหลักฐานมั่นคง ดังนั้น เป้าหมายในการออมแตกต่างกันนี้จะเป็นสิ่งที่กำหนดให้จำนวนเงินออมและระยะเวลาในการออมแตกต่างกันไป

การปฏิบัติเกี่ยวกับการออมที่ดี จะทำให้ทราบล่วงหน้าว่าแต่ละเดือน จะมีเงินคงเหลือเป็นเงินออมเท่าไร ในทางปฏิบัติเพื่อให้การออมได้ผลจริงๆควรจัดทำ ดังนี้ โดยการจัดทำงบประมาณรายได้ รายจ่าย เพื่อจะรู้ว่าเงินเหลือที่จะเก็บออมเท่าไร และให้กันเงินออมส่วนนั้น (ก่อนที่จะจ่ายเป็นรายจ่ายออกไป) แล้วนำไปฝากธนาคารทันที รายได้ที่เกิดขึ้นจากเงินออม เช่น ดอกเบี้ยที่ได้รับ ควรนำไปลงทุนต่อทันที เพื่อให้เงินออมงอกเงยขึ้นไปอีก การเก็บรักษาเงินออมให้ปลอดภัยนั้น หากเก็บเงินไว้กับตนเองย่อมไม่ปลอดภัย และเป็นการสูญเสียรายได้ที่ควรจะได้รับ ดังนั้น ควรเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัยและมีรายได้ด้วย โดยการฝากสถาบันการเงินบางแห่งไว้ เช่น ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน สหกรณ์ออมทรัพย์ หรืออาจจะเก็บออมในรูปของการซื้อหลักทรัพย์หรือตราสารที่มีความมั่นคง ก่อให้เกิดรายได้และสามารถเปลี่ยนมาเป็นเงินสดได้ง่ายมาถือไว้ เช่น การซื้อพันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน พันธบัตรออมทรัพย์ต่างๆ ตั๋วสัญญาใช้เงินของบริษัทเงินทุนที่มั่นคง การซื้อหน่วยลงทุนกองทุนรวมหรือซื้อหุ้นของบริษัทที่มั่นคงถือไว้ ฯลฯ

ปัจจัยสำคัญในการออม ได้แก่

1) ผลตอบแทนที่ผู้ออมได้รับจากการออม หมายความว่า ถ้ายิ่งผลตอบแทนในการออมเพิ่มมากขึ้นเท่าใด จะเป็นสิ่งดึงดูดใจให้บุคคลมีการออมเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น เช่น ในภาวะที่รัฐบาลกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ทุกแห่งลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำทุกประเภทลง ทั้งยังเก็บดอกเบี้ยภาษีเงินฝากอีก จึงทำให้ระดับเงินออมของธนาคารพาณิชย์มีแนวโน้มลดลงเป็นอย่างมาก

2) มูลค่าของอำนาจซื้อของเงินในปัจจุบัน ผู้ออมจะตัดสินใจทำการออมมากขึ้น ภายหลังจากการพิจารณาถึงอำนาจซื้อของเงินที่มีอยู่ในปัจจุบัน ว่าจะมีความแตกต่างจากมูลค่าของเงินในอนาคตสักหมายความว่าจำนวนเงิน 1 บาทซื้อสินค้าและบริการได้ในจำนวนใกล้เคียง

หรือเท่ากับการใช้เงิน 1 บาทซื้อสินค้าหรือบริการในอีก 2-3 ปีข้างหน้าหรือมากกว่านั้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าท่านว่าการเก็บเงินออมไว้โดยไม่ยอมซื้อสินค้าขณะนี้ ท่านอาจจะสูญเสียความพอใจที่ควรได้รับการซื้อสินค้าในปัจจุบันมากกว่าผลตอบแทนที่ได้รับจากการออม ทั้งยังเสียเวลาคอยที่จะซื้อสินค้าในอนาคต ที่อาจมีราคาสูงมากกว่าอัตราผลตอบแทนที่ได้รับอีกด้วย ดังนั้น ถ้าท่านพอใจที่จะซื้อสินค้าในวันนี้มากกว่า การหวังผลตอบแทนที่จะได้รับเพิ่มขึ้นในอนาคต ท่านก็จะมีกำไรลดลง

3) รายได้ส่วนบุคคลสุทธิ ผู้ที่มีรายได้คงที่แน่นอนเป็นประจำทุกเดือนในจำนวนที่ไม่สูงมากนักเช่น ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัทเอกชนระดับต่ำ จำนวนเงินออมที่กันไว้อาจเป็นเพียงจำนวนน้อยตามอัตราส่วนของรายได้ที่มีอยู่ ซึ่งต่างจากจำนวนเงินออมของผู้บริหารระดับสูง หรือนักการเมืองที่จะมีเงินเหลือออมได้มากกว่า นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงรายได้เนื่องจากการเลื่อนตำแหน่ง การโยกย้ายงานการถูกปลดออกจากตำแหน่งหน้าที่การงานที่มีผลต่อระดับการออมเช่นกัน คืออาจทำให้มีการออมเพิ่มมากขึ้นหรือลดลงไปจากระดับเดิมได้ดังนั้นในระหว่างที่ท่านมีรายได้มากกว่าปกติ หรือในขณะที่ท่านมีความสามารถหารายได้ได้อยู่จึงควรจะมีการออมไว้เพื่อป้องกันปัญหาทางการเงินอันอาจเกิดขึ้นได้ดังกล่าวแล้ว

4) ความแน่นอนของจำนวนรายได้ในอนาคตหลังการเกษียณอายุ ถ้าผู้มีรายได้ทุกคนทราบได้แน่นอนว่าเมื่อใดก็ตามที่ท่านไม่มีความสามารถหารายได้ได้อีกต่อไป ท่านก็จะไม่มีปัญหาทางการเงินเกิดขึ้น หรือถ้ามีก็ไม่ใช่อุปสรรคที่รุนแรงมากนัก เนื่องจากหน่วยงานที่ท่านเคยทำงานอยู่มีนโยบายช่วยเหลือท่านในวัยชราหลังเกษียณอายุ หรือภายหลังออกจากงานก่อนกำหนด เช่น นโยบายการให้บำนาญ บำเหน็จ เงินชดเชย เป็นต้น ดังนั้น ผู้ออมอาจมีการออมลดลงเพื่อกันเงินไว้ใช้จ่ายมากขึ้น โดยไม่ทำให้จำนวนเงินรวมในอนาคตกระทบกระเทือนแต่ประการใด เงินออมควรเก็บรักษาอย่างไรจึงจะปลอดภัย การเก็บเงินไว้กับตนเองย่อมไม่ปลอดภัยและเป็นการสูญเสียรายได้ที่ควรจะได้รับ ดังนั้น เงินออมควรเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัยและมีรายได้ด้วย โดยการฝากสถาบันการเงินบางแห่งไว้ เช่น ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน สหกรณ์ออมทรัพย์ หรืออาจเก็บออมในรูปของการซื้อหลักทรัพย์หรือตราสารที่มีความมั่นคง ก่อให้เกิดรายได้และสามารถเปลี่ยนมาเป็นเงินสดได้ง่ายมาถือไว้ เช่น การซื้อพันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน พันธบัตรออมทรัพย์ต่างๆ ตั๋วสัญญาของบริษัทเงินทุนที่มั่นคง การซื้อหน่วยลงทุนของกองทุนรวม หรือซื้อหุ้นบริษัทที่มั่นคงถือไว้ ฯลฯ

การออมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก เนื่องจาก 1) เป็นการช่วยสนับสนุนการลงทุน การผลิตของประเทศและการจ้างงาน เป็นต้น 2) สร้างเสริมความมีเสถียรภาพ

ทางเศรษฐกิจ และลดผลกระทบจากความผันผวนจากวิกฤติการณ์ในตลาดเงินโลก โดยประเทศที่มีอัตราดอกเบี้ยสูง การลงทุนในประเทศก็ไม่ต้องอาศัยเงินทุนจากต่างประเทศมากนัก ตัวอย่างเช่น สิงคโปร์ และ ไต้หวัน ล้วนเป็นประเทศที่มีการออมสูงซึ่งสามารถพึ่งตนเองในด้านเงินทุนสำหรับใช้ในการพัฒนา จึงทำให้การพัฒนาประเทศมีความต่อเนื่องและมั่นคง มีระดับการพึ่งพิงเงินทุนจากต่างประเทศต่ำ ซึ่งต่างจากประเทศไทยที่ต้องพึ่งพาเงินออมจากต่างประเทศค่อนข้างมาก ส่งผลให้เกิดการกีดกันทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การออมจึงนับว่ามีความสำคัญค่อนข้างมาก เพื่อยอมรับการลงทุนและเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและต่อผู้ออมเอง เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิตในระยะยาว ดังนั้น การออม คือ การใช้จ่ายอย่างฉลาด มีแบบแผนและหลีกเลี่ยงการใช้จ่ายสินค้าฟุ่มเฟือยจากต่างประเทศ ในทางตรงกันข้ามการออมไม่ได้หมายถึง การตระหนี่ถี่เหนียวจนเกินไป โดยไม่ใช้จ่ายจนถึงระดับหนึ่งก็จะส่งผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจได้เช่นกัน

การออมให้ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการออมเงินและออมทรัพยากรอื่น รวมทั้งการออมชีวิต โดยแยกเป็นเรื่องๆ ได้ดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจแปลว่า กิจที่ประเสริฐ คือ เป็นกิจที่ช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่ และเปิดโอกาสให้คนได้พัฒนาชีวิตคนให้เจริญ ให้สูงขึ้นได้ การประกอบอาชีพ เช่น การปลูกพืชผัก เพื่อบริโภค เพื่อแจกจ่ายแก่เพื่อนบ้าน หรือเพื่อจำหน่ายให้ได้เงินมา เพื่อนำไปแลกกับปัจจัยด้านอื่น เช่น ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ เป็นต้น เรียกกันว่า เป็นเรื่องกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ คือ เรื่องการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภค เงินเป็นตัวกลางของการแลกเปลี่ยน หรือซื้อขายปัจจัยทั้งหลาย จึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีพสูงมาก โดยเฉพาะปัจจุบัน การจะมีเงินได้เป็นเรื่องยาก ดังนั้น เมื่อได้มาก็ต้องรู้จักประหยัดรู้จักออม เพื่อแลกเปลี่ยนสิ่งของปัจจัยในการดำรงชีพต่อไป 2) ด้านสังคม ในกระบวนการออม ถ้ารวมกลุ่มการออมตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล ถึงจังหวัด ที่ปฏิบัติกันอยู่ขณะนี้ เห็นได้ชัดว่า มีผลดีด้านสังคม คือ เป็นกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ให้คนคิดถึงกัน เอื้ออาทรต่อกัน หรือรักกันมากขึ้น อย่างกรณีการออมสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท เป็นเครื่องมือให้คนที่เป็นสมาชิกคิด เอื้ออาทรต่อเพื่อนสมาชิก ต่อผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการช่วยตัวเองไม่ได้ และได้มีส่วนช่วยเพื่อนตั้งแต่วันล้มตามาตุโลกจนถึงวันตาย ถ้าได้ปฏิบัติกันอย่างจริงจังก็จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว และชุมชนได้ทางหนึ่ง 3) ด้านวัฒนธรรม กิจกรรมที่คนส่วนใหญ่ถือปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย มีสาระทั้งที่เป็นความรู้ ความคิด การปฏิบัติที่มีแบบแผนแน่นอน ทำอย่างต่อเนื่อง และให้ผลเป็นความดีแก่ผู้ปฏิบัติ จัดว่าเป็นวัฒนธรรม พฤติกรรมการออม กิจกรรมการออม จัดว่าเป็นวัฒนธรรมสำคัญของชุมชนได้อย่างหนึ่ง

ถ้าได้ปฏิบัติกันอย่างจริงจังตลอดไป เพราะเนื้อหาของการอบรม มีองค์ประกอบของความเป็น
 วัฒนธรรมครบถ้วน คือ มีทั้งองค์ความรู้ วิธีปฏิบัติ และผลการปฏิบัติที่ชัดเจน ให้ประโยชน์แก่ผู้
 ปฏิบัติได้ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านกาย ด้านสังคม ด้านใจ และด้านจิตวิญญาณ 4) ด้านการศึกษา
 ภาพรวมทางกระบวนการการอบรมเป็นเรื่องของการเรียนรู้ การฝึกตนเอง ผู้ทำการอบรม หรือเป็น
 สมาชิกกลุ่มเพื่ออบรมเพราะต้องรู้หลักคิด หลักการและหลักปฏิบัติ ตลอดถึงผลลัพธ์ที่พึงได้พึงมี
 การที่ทุกคนเดินเข้าสู่กระบวนการนี้ได้ชื่อว่า เดินเข้าสู่กระบวนการทางการศึกษา เพื่อพัฒนาตนเอง
 ดังได้กล่าวแล้วในตอนต้น ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนี้ อย่างตั้งใจจะเรียนรู้ก็จะได้ประโยชน์ส่วนนี้อย่าง
 ครบถ้วน โดยไม่รู้ตัว และจะพบว่าตนเองเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งด้านความรู้ การคิด การ
 พูด และการทำ 5) ด้านทรัพยากรธรรมชาติแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า เขา สัตว์ พืชที่เราได้เห็น อยู่รอบ ๆ
 ตัวเรา บ้านเรา ชุมชนเรา คือ ชีวิตเรา เพราะว่า เราต้องอาศัยดิน น้ำ ป่า เขา พืช สัตว์เหล่านั้น จึงมี
 ชีวิตอยู่ได้ ดินหด น้ำแห้ง ฝนแล้ง ป่าถูกเผา ภูเขาพัง สัตว์ล้มตายด้วยโรคบางชนิด ภาวะเช่นนี้ คือ
 สัญญาณเตือนภัยอันใหญ่หลวง ได้เกิดขึ้นแก่มนุษย์แล้ว เพราะเราเป็น อยู่ได้ พัฒนาได้ ก็โดย
 อาศัยสิ่งเหล่านี้ การพูดถึงการอบรมทรัพยากรสิ้นหรือทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นเรื่องใหญ่ยิ่งเท่ากับ
 อบรมชีวิต เงินทองจะมีความหมายก็เมื่อมีสิ่งนี้ เมื่อไม่มีสิ่งนี้ เงินทองก็หมดความหมาย กลายเป็น
 เศษกระดาษ เศษโลหะที่กินไม่ได้ ช่วยชีวิตมนุษย์ไม่ได้เลย การใช้จ่ายเงินเพื่อจัดการทรัพยากรให้คงอยู่
 ในภาวะปกติ จึงเป็นเรื่องต้องคิดต้องทำ 6) ด้านการพัฒนาชีวิต การอบรมเป็นเรื่องการเรียนรู้ การคิด
 และการทำ การอบรมที่เริ่มด้วยการเรียนรู้เรื่องสัจจะ คือ ความจริงที่รู้ ที่คิด ที่พูด ที่ทำ ของตนเอง
 ว่าจะต้องพูดจริง ทำจริง คิดจริง และรู้จริงนั้น นับเป็นการเรียนรู้เพื่อรู้จักตนเอง รู้จักความสัมพันธ์
 ระหว่างคนกับผู้คนในครอบครัว ในชุมชน เป็นต้น โดยเฉพาะคนในครอบครัว มีภรรยา หรือสามี
 และลูก ๆ รวมญาติตายาย ถ้าคนในครอบครัวรู้จักสัจจะ คือ ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริงใจ จริงวาจา
 จริงการต่อกัน รู้จักข่มใจในบางโอกาสบางกรณี รู้จักอดทนอดกลั้น รู้จักสละสิ่งของให้แก่กัน
 และรู้จักสละอารมณ์มัวหมอง เป็นต้น ก็มีคุณต่อชีวิตของคนในครอบครัว อย่างมากมายแล้ว ยิ่ง
 ไปกว่านั้น ถ้าได้ศึกษาให้ลึกลงไปในสัจจะของชีวิตทั้งที่ตนเอง ผู้อื่น สิ่งอื่น รอบ ๆ ตัวอีกด้วยแล้ว ก็
 จะยังเพิ่มคุณประโยชน์ให้อีกมากมาย จนถึงขั้นเข้าใจสัจธรรม ทั้งที่ตนเองผู้อื่น และสิ่งอื่น ก็ถือว่า
 ถึงขั้นสุดยอดของการพัฒนาชีวิต

2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ทางกฎหมาย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกล่าวถึง ความต้องการความรู้ด้านกฎหมาย หมายถึง รู้กฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายมรดก กฎหมายอาญา และกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิต่างๆ เป็นต้น โดยกฎหมายมีลักษณะที่สำคัญ คือ

- 1) ต้องมีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์ กล่าวคือ ต้องเป็นข้อบังคับที่เป็นมาตรฐานที่ใช้วัดและกำหนดความประพฤติของสมาชิกของสังคมได้ ว่าถูกหรือผิด ทำได้หรือทำไม่ได้
  - 2) กฎหมายต้องกำหนดความประพฤติของบุคคล คือ การเคลื่อนไหว หรือไม่เคลื่อนไหว ร่างกายภายใต้การควบคุมของจิตใจคน
  - 3) กฎหมายต้องมีสภาพบังคับ เมื่อมีการฝ่าฝืนต้องถูกลงโทษ หรือชดใช้ค่าสินไหมทดแทน
  - 4) กฎหมายต้องมีกระบวนการที่แน่นอน หมายถึง เมื่อมีสภาพบังคับแล้ว ก็ต้องมีกระบวนการที่แน่นอน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อบังคับใช้ให้เป็นไปตามสภาพบังคับที่กำหนด ที่มาของกฎหมาย กฎหมายที่ใช้ในสังคมหรือรัฐมีที่มาอย่างไร หรือผู้ร่างได้อาศัยแบบอย่างอะไรในสังคม โดยขอสรุปที่มาของกฎหมาย คือ
    - 1) กฎหมายมาจากรัฐาธิปไตย หมายถึง ผู้มีอำนาจออกกฎหมายจัดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของรัฐาธิปไตยของแต่ละสังคม
    - 2) กฎหมายมาจากหลักศาสนา ศีลธรรมและจารีตประเพณี หมายถึง ผู้ร่างกฎหมายได้นำเอาหลักศาสนา หลักศีลธรรม และหลักจารีตประเพณีดีงาม ยกมีฐานะเป็นกฎหมายเพื่อให้ใช้บังคับโดยเด็ดขาด ผู้นำก็นำมาร่างเป็นกฎหมายบังคับใช้ในสังคม
    - 3) หลักความยุติธรรม ได้แก่ ความถูกต้องและความชอบธรรมในสายตาของนักนิติศาสตร์ที่ได้ศึกษาแล้วว่าเป็นหลักที่ก่อให้เกิดความพอใจแก่คู่พิพาท และมีลักษณะแน่นอนที่ใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วไป
    - 4) ความเห็นของนักนิติศาสตร์ ได้แก่ ความคิดเห็นของบรรดานักนิติศาสตร์ หรือผู้สอนกฎหมายที่แสดงไว้อย่างหลากหลายในสังคม เมื่อผู้ร่างเห็นว่า ความเห็นใดควรกำหนดเป็นกฎหมายก็นำมาร่างไว้
    - 5) คำพิพากษาของศาล หมายถึง คำพิพากษาศาลสูงสุดของแต่ละประเทศ ที่ผู้ร่างเห็นว่าสมควรนำมาร่างเป็นกฎหมาย(ประสพสุข บุญเดชและคณะ, 2548)
- ประเภทของกฎหมาย การแบ่งประเภทของกฎหมายมีหลายทฤษฎี หลายแนวทาง ขึ้นอยู่กับว่า จะพิจารณาในแง่มุมใด โดยในที่นี้พิจารณาความสัมพันธ์ ที่ทำให้เห็นโครงสร้างของกฎหมายได้อย่างชัดเจน คือ

1) กฎหมายเอกชน เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยสิทธิ หน้าที่ และความสัมพันธ์ระหว่างเอกชน ต่อเอกชนที่อยู่ในสังคมนั้นๆ

2) กฎหมายมหาชน เป็นกฎหมายว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน โดยรัฐมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารประเทศ รัฐในฐานะเป็นผู้บริหารประเทศและดูแลทุกข์สุขของประชาชน จึงจำเป็นต้องมีอำนาจที่จะให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมาย และมีกฎหมายมาใช้บังคับกับประชาชนในประเทศ

3) กฎหมายระหว่างประเทศ เป็นกฎหมายข้อบังคับว่าด้วยความสัมพันธ์และการปฏิบัติต่อกันระหว่างประเทศ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 3.1) กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง เป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐว่ามีสิทธิหน้าที่ต่อกันอย่างไร จะปฏิบัติต่อกันและกันอย่างไรบ้าง 3.2) กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล เป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างรัฐหรือต่างประเทศนั้นว่า หากมีกรณีที่ต้องปฏิบัติต่อกันหรือพิพาทกัน แล้วจะต้องใช้กฎหมายใดบังคับแก่กรณีพิพาทกันหรือมีข้อโต้แย้งกัน 3.3) กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีอาญา หมายถึง ข้อบังคับประเทศหนึ่งกับอีกประเทศหนึ่ง ในเรื่องเกี่ยวกับการกระทำผิดทางอาญาของบุคคลในแต่ละประเทศว่าจะมีการดำเนินการกับบุคคลนั้นอย่างไร การร่วมมือกันเช่นนี้ย่อมเป็นผลดีที่จะมิให้บุคคลที่กระทำความผิดในประเทศหนึ่ง แล้วหลบหนีไปอยู่อีกประเทศหนึ่ง โดยไม่ต้องรับโทษ ถือว่าเป็นการร่วมกันในการที่จะปราบปรามผู้กระทำความผิดในทางอาญา ลำดับหรือศักดิ์ของกฎหมาย หมายถึง ฐานะของกฎหมายซึ่งจัดลำดับจากกฎหมายที่มีฐานะสูงสุดลดหลั่นลงไปตามลำดับ โดยลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย เป็นดังนี้

1) รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุดที่วางระเบียบเกี่ยวกับการปกครองประเทศไว้ โดยกฎหมายอื่นใดจะขัดกับรัฐธรรมนูญมิได้

2) พระราชบัญญัติ เป็นกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้น โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรซึ่งมีใช้แพร่หลายที่สุด และมีความสำคัญรองจากรัฐธรรมนูญ เช่น พระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พระราชบัญญัติการจราจรทางบก เป็นต้น

3) ประมวลกฎหมาย เป็นการนำกฎหมายที่สำคัญหลายเรื่องมารวมกัน และจัดหมวดหมู่ตามลำดับความสำคัญและลำดับเหตุการณ์อย่างเป็นระเบียบ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายที่ดิน ประมวลกฎหมายรัชฎากร เป็นต้น

4) พระราชกำหนด เป็นกฎหมายที่มีฐานะเท่ากับพระราชบัญญัติ แต่มิได้ออกมาจาก

ฝ่ายนิติบัญญัติเหมือนพระราชบัญญัติ หากตาพระมหากษัตริย์ทรงขึ้นตามคำแนะนำของฝ่ายบริหารตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

5) พระราชกฤษฎีกา เป็นกฎหมายที่ฝ่ายบริหารที่มีฐานะรองมาจากพระราชบัญญัติ และพระราชกำหนด ซึ่งจะออกได้เมื่อมีกฎหมายที่มีฐานะสูงกว่าให้อำนาจไว้

6) กฎกระทรวง เป็นกฎหมายของฝ่ายบริหารซึ่งมีฐานะต่ำกว่าพระราชบัญญัติ เป็นกฎหมายที่กำหนดรายละเอียดปลีกย่อย รองลงมาจากพระราชบัญญัติและพระราชกำหนด

7) ประกาศระเบียบข้อบังคับและคำสั่ง จัดเป็นกฎหมายพิเศษที่ออกมาในระหว่างที่มีการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน หรือโดยวิธีปฏิวัติหรือรัฐประหาร เช่น ประกาศของคณะปฏิวัติ คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน เป็นต้น

8) กฎหมายท้องถิ่น เป็นกฎหมายที่ออกโดยองค์กรปกครองตนเอง ได้แก่ ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เทศบัญญัติ ข้อบังคับจังหวัด ข้อบัญญัติเมืองพัทยา และข้อบังคับตำบล(ประมวลของธรรมชาติและคณะ, 2550)

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์

กฎหมายแพ่ง ได้แก่ กฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนต่อเอกชน ในฐานะที่เท่าเทียมกัน เป็นเรื่องของสถานะบุคคลเกี่ยวข้องกับช่องทางธุรกิจ ตัวอย่างของกฎหมายแพ่งที่สำคัญ คือ กฎหมายลักษณะบุคคล ทรัพย์ นิติกรรม สัญญา หนี้ ละเมิด ครอบครัวและมรดก ส่วนกฎหมายพาณิชย์ เป็นกฎหมายเกี่ยวกับค้าขาย การประกอบธุรกิจพาณิชย์ ตัวอย่างที่สำคัญ ได้แก่ บรรดาเอกเทศสัญญา เช่น ซื้อขาย เช่าทรัพย์ หุ้นส่วนบริษัท ตัวเงิน เป็นต้น

กฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่บัญญัติว่าการกระทำใดเป็นความผิดและได้กำหนดโทษ ซึ่งจะลงแก่ผู้กระทำผิดนั้น ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์ กฎหมายอาญาบัญญัติขึ้นเพื่อ ลงโทษผู้กระทำผิด เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสังคม การลงโทษบุคคลผู้กระทำผิดจะต้องเป็นความผิดที่กระทำโดยเจตนา แต่อาจมีข้อยกเว้นบ้างในบางกรณี กฎหมายอาญามีหลายประเภท ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติต่างๆ ที่ได้ระบุไว้ว่า การกระทำใดเป็นความผิด และมีกำหนดโทษไว้ ล้วนเป็นกฎหมายอาญาทั้งสิ้น โดยกฎหมายอาญามีขอบเขตเกี่ยวกับการใช้ระยะเวลา สถานที่ บุคคลผู้กระทำผิด

ความผิดทางอาญา หมายถึง การกระทำหรืองดเว้นกระทำที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ โดยปกติการทำผิดทางอาญาต้องเป็นการกระทำภายในราชอาณาจักร ยกเว้นบางกรณี เช่น ความผิดต่อความมั่นคงต่อราชอาณาจักร การปลอมแปลงเงินตรา และกระทำความผิดในเรือไทยหรืออากาศยานไทย ให้ถือว่าเป็นความผิดที่กระทำภายใน

ราชอาณาจักร การกระทำ แบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ กระทำโดยเจตนา หมายถึง การเคลื่อนไหวร่างกายหรือไม่เคลื่อนไหวร่างกาย โดยรู้สำนึกหรืออยู่ภายใต้บังคับของจิตใจ และขณะเดียวกันก็ประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผล ส่วนกระทำโดยประมาท หมายถึง การกระทำโดยไม่ใช้ความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในฐานะเช่นนั้น สามารถใช้ความระมัดระวังได้ แต่มิใช้ให้เพียงพอ

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการอยู่ดีมีสุข

แนวคิดอยู่ดีมีสุขของประเทศไทย เริ่มต้นจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และ 9 ได้ให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ การพัฒนามาเป็นแบบองค์รวม คือ การอาศัยความร่วมมือในการทำงานจากหน่วยปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคีในสังคม แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และ 9 จึงมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ ความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับทุกหน่วยปฏิบัติ การเปิดโอกาสให้ทุกภาคีมีส่วนร่วมมากขึ้นจะช่วยให้มีการใช้ประโยชน์จากศักยภาพของประชาชนได้มากขึ้น เพื่อเป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2545 ได้ให้นิยามของคำว่า “ความอยู่ดีมีสุข” หมายถึง การมีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจมีความรู้ มีงานทำที่ทั่วถึง มีรายได้เพียงพอ มีครอบครัวอบอุ่นมั่นคง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่ดีของรัฐ โดยมีแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาตัวชีวิตที่ให้ ให้ความสำคัญกับความสามารถในการใช้ศักยภาพของมนุษย์ ร่วมกับการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ โดยได้รับคำจำกัดความในรูปของ “ภารกิจ”(functionings) และสมรรถภาพ(capabilities)

องค์ประกอบของความอยู่ดีมีสุข แบ่งออกเป็น 7 ด้าน ซึ่งมีความครอบคลุมทุกมิติของการดำรงชีวิต ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คือ ด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการ ซึ่งยังประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยอีก 4 ด้าน คือ ความยืนยาวของอายุ การปลอดจากโรคภัยไข้เจ็บ โภชนาการและการให้บริการสาธารณสุข

องค์ประกอบที่ 2 คือ การศึกษา ซึ่งครอบคลุมสาระต่าง ๆ ในกระบวนการเรียนรู้ ความรู้พื้นฐาน และทักษะต่าง ๆ รวมทั้งการเข้าถึงบริการและคุณภาพการศึกษา

องค์ประกอบที่ 3 คือ ชีวิตการทำงาน เนื่องจากประชาชนจะใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับการทำงาน การพิจารณาสภาพแวดล้อมการทำงาน จึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญมาก และชีวิตการทำงานที่มีคุณภาพก็จะเกี่ยวข้องกับการจ้างงานและความพอใจในค่าจ้างที่ได้รับ องค์ประกอบด้านนี้ ยังรวมถึงปัจจัยย่อยในด้านการใช้แรงงานเด็ก ผู้หญิงและระบบประกันสังคมด้วย

องค์ประกอบที่ 4 คือ ชีวิตครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัวถือเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อ “ความอยู่ดีมีสุข” โครงสร้างและขนาดของครอบครัว เป็นตัวกำหนดระดับความเป็นอยู่ของสมาชิกแต่ละคน ครอบครัวที่มีความรัก ความอบอุ่น ต้องรับรู้ความต้องการของสมาชิกแต่ละคน และดูแลสมาชิกทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

องค์ประกอบที่ 5 คือ การเติบโตทางเศรษฐกิจ ความยากจน การกระจายรายได้ และสวัสดิการ เป็นเครื่องมือสำคัญที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายความอยู่ดีมีสุข ฉะนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นปัจจัยสำคัญของความอยู่ดีมีสุข การมีปัญหาความยากจนที่รุนแรง และความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ในระดับสูงสะท้อน “การอยู่อย่างมีทุกข์” ในสังคม ประเด็นเหล่านี้จึงนับเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นของเครื่องชี้วัด “ความอยู่ดีมีสุข” ด้วย

องค์ประกอบที่ 6 คือ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย เพราะการดูแลสุขภาพ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็นต่อ “ความอยู่ดีมีสุข” เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน องค์ประกอบนี้จะรวมถึง สภาพแวดล้อมด้านที่อยู่อาศัย การอนามัยสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยเฉพาะจากปัญหาอาชญากรรม

องค์ประกอบที่ 7 คือ ด้านประชาธิปไตย หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันจะนำมาซึ่ง “ความอยู่ดีมีสุข” การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มพูนและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์ให้เต็มขีดความสามารถ เป็นเครื่องมือของการยกระดับ ความอยู่ดีมีสุข องค์ประกอบนี้จะรวมถึง ความยุติธรรม สิทธิมนุษยชน และสิทธิเสรีภาพทางการเมือง รวมทั้งการกระจายอำนาจการบริหารจัด

เครื่องชี้วัดความอยู่ดีมีสุข การที่จะทราบว่าความอยู่ดีมีสุขของประชาชนจะอยู่ระดับใดนั้น จึงต้องมีการสร้างเครื่องชี้วัดเพื่อติดตามปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งครอบคลุมมิติของการดำรงชีวิต โดยอาจจำแนกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ 1) เครื่องชี้วัดด้านเศรษฐกิจ 2) เครื่องชี้วัดด้านสังคม และ 3) เครื่องชี้วัดด้านการเมือง ซึ่งเครื่องชี้วัดด้านเศรษฐกิจจะช่วยบ่งชี้บทบาทหรือสภาพการณ์ทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ อาทิ อัตราการเติบโตของผลผลิตมวลรวมของประเทศ อัตราเงินเฟ้อ การออม การลงทุน อัตราการค้า เป็นต้น กรอบแนวคิดความอยู่ดีมีสุขที่ได้กำหนดขึ้นในที่นี่จะเป็นการแสวงหาเครื่องบ่งชี้ที่มุ่งไปที่ความสำเร็จของปัจเจกบุคคล ไม่ใช่เฉพาะเครื่องชี้วัดที่เป็นเพียง “เครื่องมือ” นำพาไปสู่ความสำเร็จเท่านั้น ดังนั้นจึงให้ความสำคัญกับเครื่องชี้วัดที่มีลักษณะเป็น “ผลลัพธ์” ของการดำเนินงานมากกว่า เป็น “ปัจจัย” ถึงแม้ว่าเครื่องชี้วัดทางด้าน “ปัจจัย” จะมีความสำคัญ เพราะมีส่วนร่วมช่วยเสริมสร้างหรือยกระดับความอยู่ดี มีสุข แต่ก็ยังไม่ใช่เครื่องชี้วัดที่บ่งบอกความสำเร็จ เครื่องชี้วัดทางด้านสาธารณสุข สวัสดิการ และสิทธิเสรีภาพเป็น

ตัวอย่างเครื่องชั่งวัดที่แสดง “ผลลัพธ์” ในขณะที่เครื่องชั่งวัด ที่แสดงถึงความเพียงพอของปัจจัยต่างๆ ทั้งด้านอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย น้ำดื่ม การให้บริการต่างๆ การสรรหาทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการศึกษา การดูแลด้านสุขภาพอนามัย และรายได้เป็นตัวอย่างของเครื่องชั่งวัดทางด้าน “ปัจจัย” ความแตกต่างระหว่างเครื่องชั่งวัดทางด้าน “ปัจจัย” และ “ผลลัพธ์” อาจไม่สามารถแยกออกจากกันได้ชัดเจนในทุกกรณี ยกตัวอย่างเช่น เครื่องชั่งวัดจำนวนนักเรียนที่ เข้าเรียนในระดับประถมและมัธยม เป็นเครื่องชั่งวัดด้าน “ปัจจัย” เพราะเหตุที่เป็น “เครื่องมือ” ของการบรรลุเป้าหมายการรู้หนังสือของประชาชน ในขณะที่การรู้หนังสืออาจจะเป็นทั้งเครื่องชั่งวัด “ปัจจัย” หรือ “ผลลัพธ์” เพราะการรู้หนังสือเป็นหนทางหรือ “เครื่องมือ” สู่ความสำเร็จในการประกอบกิจกรรมอื่น ๆ อีกมากมายด้วย และในกรณีของเครื่องชั่งวัดการรู้หนังสือนี้ ถึงแม้ว่าจะถูกจัดให้เป็นเพียงเครื่องชั่งวัดทางด้าน “ปัจจัย” แต่ก็นับว่ามีความสำคัญและควรจะรวมไว้เป็นองค์ประกอบหนึ่งของเครื่องชั่งวัดความอยู่ดีมีสุข เพราะเป็นเครื่องบ่งชี้สภาวะการณ์ทางด้าน “ภารกิจ” และ “สมรรถภาพ” ของบุคคลด้านอื่น ๆ ด้วย

ในการพัฒนาเครื่องชั่งวัดความอยู่ดีมีสุข จำเป็นต้องเชื่อมโยงเครื่องชั่งวัดทางด้าน “ปัจจัย” และ “ผลลัพธ์” เข้าด้วยกัน การกำหนดนโยบายต่าง ๆ ภาครัฐ คือ บทสะท้อน เครื่องชั่งวัดทางด้าน “ปัจจัย” ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินงาน เช่น ค่าใช้จ่ายต่อหัวประชากรทางการศึกษา สาธารณสุข โครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น จึงมีความจำเป็น ที่จะต้องศึกษาว่า เครื่องชั่งวัดด้านปัจจัยเหล่านี้ ถูกนำไปใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายของการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพเพียงไร ซึ่งเป็นการพิจารณาทางด้าน “ผลลัพธ์” (วิชญ์ บุญมาร์ตน, 2548) แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และ ฉบับที่ 9 จึงได้พัฒนาเครื่องชั่งวัดผลการดำเนินงาน ความอยู่ดีมีสุขของประชาชน เพื่อประเมินผลกระทบในภาพรวมของการพัฒนา ซึ่งเน้น “คน” เป็น ศูนย์กลางของการพัฒนา โดยมีเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาประเทศอยู่ที่ ความอยู่ดีมีสุขของประชาชน จากจุดเริ่มต้นในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และ 9 ที่ เน้น คน เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพื่อให้ได้ผลลัพธ์สุดท้ายอยู่ที่ ความอยู่ดีมีสุข ของประชาชน จนมาถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ยังคงสานต่อแนวคิดอยู่ดีมีสุข ในการนำมากำหนดเป็นนโยบายอยู่ดีมีสุข ให้ทุกจังหวัดนำไปปฏิบัติ เพื่อมุ่งเน้นให้สังคมมีเป้าหมายในการพึ่งตนเอง มีความสามัคคี และมีความอยู่เย็นเป็นสุข

แนวคิดและทฤษฎีอยู่ดีมีสุขของต่างประเทศ

จากทฤษฎีการพัฒนาของประเทศต่างๆ ในอดีตที่ผ่านมา ต่างมุ่งเน้นแต่ความเติบโตทางเศรษฐกิจ ที่ดูจากผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross National Product) ตามทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อให้เกิดการบริโภคสูงสุด แต่ได้ละเลยทางด้านจิตใจ จนทำให้เกิดปัญหาทาง

สังคมตามมามากมาย เช่น ความไม่เท่าเทียมของการกระจายรายได้ ช่องว่างทางโอกาส ความแตกต่างระหว่างคนจนกับคนรวยยังมีมากขึ้น จึงเกิดแนวคิดใหม่ในการพัฒนาโดยหันมาเน้นที่ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) แทน ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross National Product) เพื่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชน โดยเน้นการพัฒนาทั้งทางด้านจิตใจควบคู่กันไปกับทางด้านเศรษฐกิจด้วย ดังเช่นทฤษฎีของนักวิชาการจากหลายประเทศ ที่มีมุมมองต่อความอยู่ดีมีสุขที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอแนวคิดที่มีคล้ายกันออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก เป็นแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความอยู่ดีมีสุข กลุ่มที่สอง เป็นแนวคิดและทฤษฎีความสุขมวลรวมประชาชาติ ซึ่งทั้งสองแนวคิดและทฤษฎีนี้ต่างมีเป้าหมายเดียวกัน คือ ความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ดังรายละเอียดที่มาของแนวคิดจากนักวิชาการต่าง ๆ ต่อไปนี้ “ความอยู่ดีมีสุข” (Well-being) มิได้เป็นแนวคิดใหม่หรือแนวคิดโดดๆ ที่ให้ความสำคัญเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ เพราะความก้าวหน้าทางวัตถุไม่ได้นำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์เสมอไป ความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์จะมีทั้งด้านที่เป็นวัตถุ และด้านที่ไม่ใช่วัตถุ ประกอบกันอยู่ สิ่งที่เป็นวัตถุและสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุ (จิต) ประกอบกันอยู่อย่างไร ประเด็นข้อถกเถียงที่มีมาตั้งแต่แรกคือ เรื่องจิตกำหนดวัตถุ หรือวัตถุกำหนดจิต หรือปัญหาเรื่องโครงสร้างส่วนบน และโครงสร้างส่วนล่างในทฤษฎีมาร์กซิสต์ เมื่อเป็นเช่นนี้ ทำให้การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุข จะต้องทำความเข้าใจตั้งแต่ทฤษฎีที่เป็นรากฐาน ไปจนถึงประเด็นปัญหาในเชิงปรัชญา ทฤษฎีพื้นฐานก็คือคำถามที่ว่า โลกทางวัตถุและโลกมิใช่วัตถุ (วัตถุวิสัยและ อัตวิสัย) ประกอบกันอยู่อย่างไร ส่วนประเด็นปัญหาในเชิงปรัชญาก็คือ ประเด็นที่ว่า ความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์คืออะไร และเราจะสร้างความอยู่ดีมีสุขให้เกิดขึ้นได้อย่างไร โดยอาจจะศึกษาจาก 2 แนวทาง คือ จากแนวคิดในการพัฒนาแบบใหม่ ซึ่งเสนอโดย Sen ซึ่งมีอิทธิพลต่อทฤษฎีการพัฒนาในปัจจุบัน และอีกแนวทางหนึ่งจากทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของแนวคิดความอยู่ดีมีสุข อันประกอบด้วยทฤษฎีความจำเป็นของมนุษย์ (Theory of Human Needs) และทฤษฎีวิถียังชีพและทรัพยากร

Sen(1999) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอินเดีย ผู้ซึ่งได้รับรางวัล Nobel สาขาเศรษฐศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2541 ได้เขียนประโยคแรกของบทนำในหนังสือ Development as Freedom ว่า “การพัฒนา เป็นกระบวนการของการขยายตัวของเสรีภาพที่แท้จริงของมนุษย์” การนิยามเช่นนี้ มีความแตกต่างจากการนิยามการพัฒนาในกลุ่มแนวคิดกระแสหลัก ที่มองการพัฒนาในแง่ของความเติบโต การเพิ่มของรายได้ประชาชาติ กระบวนการสร้างอุตสาหกรรม หรือกระบวนการสร้างความทันสมัยโดยสิ้นเชิง Sen ได้อธิบายต่อไปว่า เสรีภาพเป็นทั้งกระบวนการและเป้าหมายปลายทางของการพัฒนา เสรีภาพอาจจะมีได้หลายด้าน หลายมิติ แต่ทั้งหมดล้วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

อย่างเช่น เสรีภาพในทางการเมืองช่วยส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และเสรีภาพ
 ในทางเศรษฐกิจจะก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ทั้งทรัพยากรของบุคคลและ
 ทรัพยากรของสาธารณะ แต่เสรีภาพที่อาจจะแบ่งได้เป็นหลายมิตินี้ จะพิจารณาได้ 2 ด้าน คือ
 ด้านแรกในแง่ที่เป็น “กระบวนการ” ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการและการตัดสินใจของมนุษย์ที่เป็น
 ปัจเจก ส่วนด้านที่สองในแง่ที่เป็น “เป้าหมายปลายทาง” ซึ่งหมายถึง สภาวะหรือเงื่อนไขหรือ
 สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ที่เป็น “โอกาส” ในการกระทำและการตัดสินใจ ของปัจเจก
 ภายใต้เงื่อนไขนั้น ๆ โดยมีนัยสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก การพัฒนาเป็นเรื่องของการขยาย
 เสรีภาพ โดยไม่ได้ปฏิเสธการขยายตัวของเศรษฐกิจ แต่ในขณะเดียวกัน การพัฒนาทางด้าน
 เศรษฐกิจหรือการเพิ่มขึ้นของโภคทรัพย์ก็ไม่จำเป็นต้องนำไปสู่การขยายตัวของเสรีภาพของมนุษย์
 เสมอไป ประการที่สอง การพัฒนาเป็นเรื่องของการขยายตัวของเสรีภาพมนุษย์ในฐานะที่เป็น
 ปัจเจก แต่มนุษย์ปัจเจกมิได้มีสถานะเป็นเพียง “สัตว์เศรษฐกิจ” ที่ตัดสินใจบนหลักเหตุผลของ
 ความพอใจสูงสุด แท้ที่จริงแล้วมนุษย์มีสถานะเป็นตัวแทนหรือ agency ที่มีความสามารถในการ
 รับรู้(acknowledgeable) และการคิดการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์จึงมิใช่กำหนดจากการทำงาน
 ของกลไกทางเศรษฐกิจที่มนุษย์ได้ซึมซับและรับเอาไปไว้ในตัวเขาเท่านั้น แต่ยังเป็นผลมาจากการ
 รับรู้และการคิดของมนุษย์ด้วย ความอยู่ดีมีสุขตามทฤษฎีอัตวิสัยและทฤษฎีภาวะวิสัย คำว่า
 “ความอยู่ดีมีสุข” มีความหมายที่กว้างมาก โดยพื้นฐานแล้ว คำว่า ความอยู่ดีมีสุข เกี่ยวข้องกับ
 ความคิดที่เกี่ยวข้องกับความผาสุกของมนุษย์และชีวิตที่ดีที่มนุษย์แสวงหาหรือมุ่งไปสู่ ดังเช่น
 แนวคิดความอยู่ดีมีสุขที่แตกต่างกัน 2 ทฤษฎี คือ ความอยู่ดีมีสุขทางภาวะวิสัย และความอยู่ดีมี
 สุขทางอัตวิสัย คือ (UNDP, 1999) 1) ทฤษฎีความอยู่ดีมีสุขทางภาวะวิสัย(Objective Well-being
 - OWB) โดยทั่วไปแล้วหมายถึง “การนำเสนอรายการของสิ่งที่ขาดไม่ได้ที่ประชากรควรจะได้รับ
 เพื่อสามารถมุ่งสู่ชีวิตที่ดี ” ทฤษฎีดังกล่าวนี้ได้พัฒนาตัวชี้วัดที่เป็นวัตถุวิสัย จำต้องได้ เพื่อให้
 สำหรับประเมินความอยู่ดีมีสุข สวัสดิการของประชาชน หรือเพื่อประเมินระดับของการพัฒนา
 ตัวอย่างของทฤษฎีความอยู่ดีมีสุขทางภาวะวิสัยก็คือ ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ เป็น
 แนวคิดเรื่องความจำเป็นของมนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นปฏิกิริยาแรกต่อทฤษฎีและนโยบายการพัฒนาที่
 เน้นความเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือการสร้างความมั่งคั่งทางวัตถุ โดยเฉพาะการเพิ่มขึ้นของรายได้
 ประชาชาติ แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความจำเป็นของมนุษย์ ได้รับการพัฒนาและเผยแพร่ในระดับ
 นานาชาติตามประกาศ Declaration of Principles and Program of Action for a Basic Needs
 Strategy of Development ในปี ค.ศ. 1976 และต่อมาในปี ค.ศ. 1978 ธนาคารโลก(World Bank)
 ก็ได้นำเอาแนวคิดเรื่องความจำเป็นพื้นฐานมาใช้ ซึ่งก่อนหน้านี้ การพัฒนาของประเทศจีนและ

อินเดียก็ได้ยึดแนวทางการพัฒนาแบบนี้มาก่อนแล้ว อย่างไรก็ตาม แนวคิดเรื่องการพัฒนาโดยยึดความจำเป็นพื้นฐานนี้ได้ลดกระแสลงไปภายหลังจากที่นำมาใช้ได้ไม่นาน การที่แนวคิดเรื่องความจำเป็นพื้นฐานเสื่อมคลายลงไปในี่ ส่วนหนึ่งมาจากการวิพากษ์วิจารณ์ที่มาจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (neo-liberalism) ที่มองว่า รัฐไม่ควรที่จะเข้าไปแทรกแซงเพื่อสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานของปัจเจก การกระทำเช่นนั้นนอกจากจะทำให้กลไกตลาดบิดเบือนแล้ว รัฐยังไม่มีอำนาจหน้าที่อะไรที่จะไปนิยามหรือกำหนดว่า อะไรคือความจำเป็นของปัจเจก เพราะความจำเป็นเป็นเรื่องของความชอบหรือไม่ชอบ (preference) ของปัจเจกแต่ละคน อีกทั้งการวิพากษ์วิจารณ์ยังมาจากกลุ่มทฤษฎีพึ่งพาและกลุ่มทฤษฎีด้วยพัฒนา ซึ่งตั้งข้อสงสัยว่า แนวคิดนี้จะนำไปสู่การผลิตซ้ำ “ความด้อยพัฒนา” ที่กำหนดโดยโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศศูนย์กลางและบริวาร ทำให้ประเทศด้อยพัฒนาต้องพึ่งพาและขึ้นต่อประเทศพัฒนาต่อไป ในทศวรรษที่ 1990 แนวคิดเรื่องความจำเป็นพื้นฐานได้กลับมาอีกครั้งหนึ่ง การกลับมาของแนวคิดเรื่องความจำเป็นพื้นฐานในรอบหลังนี้ ได้รับอิทธิพลทางความคิดของ Sen แนวความคิดนี้มีอิทธิพลปรากฏชัดในรายงานการพัฒนามนุษย์ (Human Development Report) (UNDP, 1999) ซึ่งเป็นการติดตามผลการพัฒนาในระดับนานาชาติ และภายหลังจากนั้น การพัฒนาที่เน้น “มนุษย์” เป็นศูนย์กลาง ซึ่งรับเอาแนวคิดเรื่องความจำเป็นพื้นฐาน ก็ปรากฏเป็นกระแสแนวคิดที่แพร่หลายและได้รับการยอมรับมากขึ้น แนวคิดเรื่องความจำเป็น หรือความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Human Need--BHN) มาจากความเชื่อที่ว่า มนุษย์ต่างก็มีความจำเป็นชุดหนึ่งที่เหมือนกัน ซึ่งจะขาดไม่ได้ ก็คือความ “จำเป็นพื้นฐาน” เมื่อมองแบบนี้จึงต้องแยกแยะความแตกต่างระหว่าง “ความจำเป็น” และ “ความต้องการ” Doyal and Gough (1991) เสนอว่า “ความจำเป็น” (need) หมายถึง เป้าหมายที่เป็นสากล (universal) ซึ่งมนุษย์จะต้องมีเหมือนกัน ส่วนคำว่า “ความต้องการ” (want) นั้น หมายถึง เป้าหมายของปัจเจก ซึ่งเป็นเรื่องความนิยมชมชอบส่วนบุคคล หรือเป็นเรื่องของสังคมและวัฒนธรรม ความเป็นสากลของความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์นี้ มาจากความเชื่อที่ว่า ถ้าหากความจำเป็นนี้ไม่ได้รับการตอบสนอง จะเป็นอันตรายร้ายแรงต่อมนุษย์ อันตรายร้ายแรงที่ว่านี้สามารถที่จะนิยามได้ในแง่ที่ว่า เป็นเงื่อนไขที่ทำให้มนุษย์ไม่สามารถแสวงหาสิ่งที่เขามองว่าเป็นสิ่งที่ดีและมีคุณค่าสำหรับชีวิตของเขา โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ดังนั้นเป้าหมาย หรือความจำเป็นพื้นฐาน ซึ่งเป็นลักษณะสากลของมนุษย์ก็คือ การที่มนุษย์จะต้องเข้าร่วมรูปแบบชีวิตต่าง ๆ ในสังคม การเป็นสมาชิกของชุมชน หรืออื่น ๆ อีกมากมาย เงื่อนไขที่สำคัญ 2 ประการที่มนุษย์สามารถที่จะเข้าร่วมในรูปแบบของชีวิตที่มีคุณค่าได้ คือ การมีสุขภาพร่างกาย(ที่ดี) (physical health) และความอิสระ (autonomy) สุขภาพร่างกายเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของการเข้า

ร่วมในรูปแบบของชีวิตและการกระทำของบุคคล (ถ้าปราศจากร่างกาย ก็ไม่มีชีวิต ถ้าร่างกายพิการก็จะเป็นข้อจำกัดในการเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น) เท่านั้นยังไม่เพียงพอเนื่องจากว่ามนุษย์เป็น “ตัวแทน” ที่มีความสามารถในการคิดและตัดสินใจกระทำกร ถ้าหากปราศจากอิสระ มนุษย์จะไม่สามารถรับรู้ถึงโอกาสและทางเลือกที่มี และไม่สามารถที่จะเลือกและเข้าร่วมใน รูปแบบของชีวิตที่มีความหมายได้ ดังนั้นความอิสระจึงเป็นความจำเป็นพื้นฐานที่มีความสำคัญ เช่นเดียวกับสุขภาพร่างกาย จากความจำเป็นพื้นฐานทั้ง 2 ด้าน ซึ่งมีลักษณะเป็นสากลนี้ Doyal and Gough(1991) ชี้ว่า มีหลายวิธีการหรือหลายปัจจัยที่จะทำให้ความจำเป็นเหล่านี้สามารถที่จะ บรรลุหรือได้รับการตอบสนอง และได้นิยามปัจจัยเหล่านี้ว่าเป็น need satisfiers ซึ่งได้จัดไว้เป็น 9 กลุ่ม ได้แก่ 1) อาหารและน้ำดื่มที่เพียงพอ 2) บ้านที่อยู่อาศัยที่ถูกต้องลักษณะ 3) สภาพแวดล้อม ของการทำงานที่ไม่เป็นภัยอันตราย 4) มีสถานบริการสุขภาพที่เหมาะสม 5) มีความปลอดภัยของ วัยเด็ก 6) มีความสัมพันธ์พื้นฐานที่ดี 7) มีความมั่นคงทั้งในทางกายภาพและทางเศรษฐกิจ 8) มี การคุ้มครองและการดูแลเด็กที่ปลอดภัย 9) มีการศึกษาพื้นฐานที่เหมาะสม

การที่ Doyal and Gough(1991) นิยามความจำเป็นพื้นฐานดังข้างต้นนั้น เป็นการก้าว ขยายแนวคิดต่อออกไปจากที่ Sen(1999) ได้เสนอไว้ในเรื่องโอกาส (capability) และ ความสามารถที่จะใช้โอกาส(functioning) ซึ่งแนวคิดทั้งสองกว้างและยากที่จะให้นิยามเชิง ปฏิบัติการ อย่างเช่นแนวคิดเรื่อง capability ชุดของ capability ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีได้ หมายถึง “โอกาส” ไต ๆ ที่บุคคลได้เลือกกระทำกร แต่หมายรวมถึงโอกาสที่เปิดให้ แต่ไม่ได้ ตัดสินใจเลือกโอกาสนั้น ๆ ด้วย เช่นเดียวกัน functioning ที่มีคุณค่าสำหรับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง อาจจะหมายความรวมถึงความสามารถในการเล่นดนตรี การแสดงความช่วยเหลือแก่ กั ผู้ด้อยโอกาส หรืออื่น ๆ อีกมากมาย ข้อสังเกตจากแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความจำเป็นพื้นฐาน (BHN) ของ Doyal and Gough (1991) ที่ได้เสนอไว้ก็คือ การพยายามที่จะแยกให้เห็นว่า อะไร เป็นความจำเป็นทั่วไป (universal need) และอะไรเป็นสิ่งที่ทำให้ความจำเป็นได้รับการตอบสนอง มีประโยชน์ในเชิงนโยบายอย่างมาก กล่าวคือสิ่งที่ทำให้ความจำเป็นได้รับการตอบสนอง หรือ need satisfiers นั้น อาจมี ความแตกต่างกันไปในแต่ละถิ่นที่ แต่ละสังคม ในขณะที่ความจำเป็น เรื่องสุขภาพร่างกายกับความอิสระนั้น จำเป็นจะต้องได้รับการตอบสนองหรือขาดไม่ได้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากว่าไม่ว่าความจำเป็นที่เป็นความจำเป็นทั่วไป (universal need) หรือสิ่งที่ทำให้ ความจำเป็นได้รับการตอบสนอง (need satisfiers) ต่างก็มีมิติที่ “ถูกสร้าง” โดยสังคมและ วัฒนธรรมนั้นๆ (social and cultural construction of need)

ดังนั้น การกำหนดรายการเกี่ยวกับความจำเป็น ไม่ว่าจะจะเป็นความจำเป็นทั่วไป หรือสิ่งที่ทำให้ความจำเป็นได้รับการตอบสนอง จึงไม่สามารถที่จะนำไปใช้ได้ในทุกสังคม จึงต้องทำความเข้าใจว่า อะไรคือความจำเป็นของมนุษย์ และอะไรคือสิ่งที่จะนำไปสู่การตอบสนองต่อความจำเป็นของมนุษย์ และรวมถึง ความจำเป็นและสิ่งที่จะนำไปสู่การสนองตอบต่อความจำเป็นนั้นมีความหมายอย่างไรสำหรับมนุษย์ 2) ความอยู่ดีมีสุขทางอัตวิสัย (Subjective Well-being--SWB) หมายถึง มิติหลากหลายของการประเมินหรือการมองชีวิตของตนเองของปัจเจก ซึ่งรวมถึงความพึงพอใจในชีวิตที่วางอยู่บนความนึกคิด (cognitive judgment) ของปัจเจกเอง ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกของปัจเจก “ความอยู่ดีมีสุขทางอัตวิสัย” จึงเป็นคำที่ใช้เสมือนเป็นร่มที่ครอบคลุมถึงเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ (UNDP, 1999) คือ 2.1) ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม และความพึงพอใจใน domain ต่าง ๆ ของชีวิต อย่างเช่นเรื่อง การแต่งงาน การงาน รายได้ ที่อยู่อาศัย และการพักผ่อน 2.2) การมีอารมณ์ความรู้สึกในทางบวกเป็นประจำ 2.3) การมีอารมณ์ความรู้สึกในทางลบน้อยหรือไม่บ่อย 2.4) การมีความรู้สึกนึกคิดหรือมองว่าชีวิตมีความหมายและสามารถบรรลุสิ่งที่หวังไว้ ดังนั้น การประเมินความอยู่ดีมีสุขทางอัตวิสัย จึงได้นำมาใช้ควบคู่กับการประเมินความอยู่ดีมีสุขทางภาวะวิสัยร่วมกัน เพื่อให้การประเมินมีความแม่นยำมากขึ้น

ความอยู่ดีมีสุขในแง่ของความจำเป็นพื้นฐาน ในทศวรรษ 1950 และ 1960 การเติบโตของรายได้ต่อหัวเป็นเครื่องมือหลักในการวัดระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ ปรัชญาพื้นฐานในขณะนั้นก็คือ การพัฒนาเศรษฐกิจ จะนำความมั่งคั่งมาสู่สังคม ด้วยความคาดหวังว่าการเพิ่มการจ้างงาน การเพิ่มปริมาณสินค้าและบริการและประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น ในที่สุดแล้วย่อมจะสามารถกระจายไปสู่คนยากจนได้ ต่อมาในระแยะต้นทศวรรษ 1970 จึงเริ่มเป็นที่ประจักษ์ว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น ยังไม่สามารถช่วยเหลือคนยากจนได้ ความยากจนในหลายประเทศยังคงอยู่ในระดับสูง ความไม่พอใจในทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเดียวเริ่มแพร่กระจายออกไป จนกระทั่ง องค์การระหว่างประเทศโดยเฉพาะธนาคารโลก ได้หันมาให้ความสนใจกับการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของประชาชนแทนการขจัดปัญหาความยากจน ได้รับความสนใจมากขึ้นควบคู่กับการสนองตอบประชาชนในด้านความจำเป็นพื้นฐานต่าง ๆ อาทิ ด้านการศึกษา สาธารณสุข และการพัฒนาที่อยู่อาศัย เป็นต้น

ความจำเป็นพื้นฐานเกี่ยวข้องกับการดูแลตอบสนองความต้องการขั้นต่ำของประชาชนที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตมากกว่าการคำนึงถึงรายได้ในภาพรวม ถ้าประชาชนได้รับการตามความจำเป็นพื้นฐานดีมากขึ้น ก็จะช่วยยกระดับความอยู่ดีมีสุขของประชาชน อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน ยังให้ความสำคัญกับความต้องการพื้นฐานในรูปของสินค้าและบริการ

ต่าง ๆ เท่านั้น ในขณะที่ คำจำกัดความ “ความอยู่ดีมีสุข” ให้ความสำคัญกับ “ภารกิจ” และ “สมรรถภาพ” ซึ่งมุ่งเป้าไปที่ตัวบุคคล คือ วิธีการดำเนินชีวิตที่สามารถเลือกได้และความสำเร็จที่แสวงหาซึ่งมีความหมายที่กว้างและมีความซับซ้อนกว่าความจำเป็นพื้นฐานมาก ตัวอย่างเช่น ความจำเป็นพื้นฐานยังไม่ได้คำนึงถึงเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ความอยู่ดีมีสุขกับการพัฒนาประเทศ เป็นแนวคิดที่ปรากฏขึ้นมาท่ามกลางกระแส ของความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่แตกออกเป็นสองแนวทาง โดยแนวทางแรกเสนอว่า การพัฒนาเป็น เครื่องมือหรือเป็นวิธีการที่จะนำมนุษย์ไปสู่ความรุ่งเรืองไพศาล การพัฒนาจะช่วยจัดความ ยากจนหรือความทุกข์ยากให้หมดไป ในแง่นี้คำว่า การพัฒนาจึงเป็นทัศน ะในทางบวก แต่อีก แนวทางหนึ่งได้มีข้อเสนอว่า การพัฒนาเป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งของผู้มีอำนาจ การพัฒนาได้ นำมนุษย์ไปสู่ความทุกข์เข็ญ สังคมเต็มไปด้วยปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความไม่เท่าเทียมหรือไม่ เป็นธรรม และอื่น ๆ อีกมาก ปัญหาต่าง ๆ เช่น ความยากจน นอกจากจะไม่สามารถจัดให้หมดไป ได้โดยการพัฒนาแล้ว ยังอาจจะมี ความรุนแรงมากขึ้น (UNDP, 1999) สิ่งที่ปรากฏเป็นข้อ ขัดแย้งว่า ความเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ(หมายถึง การผลิต การจำแนกแจกจ่ายหรือการค้าขาย และการบริโภค) เป็นเรื่องเดียวกับการพัฒนาหรือไม่ ถ้าหากว่าการพัฒนามีความหมายเดียวกับ ความเติบโตทางเศรษฐกิจ ก็มีคำถามติดตามมาอีกว่า ความเติบโตทางเศรษฐกิจ มีความเกี่ยวข้องกับ ความเติบโตด้านอื่นอย่างไร และเกี่ยวข้องกับ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างไร บางฝ่ายเห็นว่าการพัฒนามิได้หมายถึง ความเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว และยังไปกว่า นั้นก็คือ ความเติบโตในทางเศรษฐกิจในหลายกรณีได้สร้างและขยายความทุกข์ให้แก่ประชากร มากขึ้น การวิพากษ์วิจารณ์เช่นนี้ ยังคงดำเนินอยู่ภายใต้กระแสของการเปลี่ยนแปลงหรือการ พัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ที่เศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้เข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ ในเกือบทั่วทุกมุมของโลก และมีแนวคิดอีกด้านหนึ่ง ที่ได้รับการเสนอจากกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับ แนวคิดที่ว่าความเติบโตทางเศรษฐกิจมีความหมายเท่ากับการพัฒนา คือ “แนวคิดเรื่องความอยู่ดี มีสุข” ข้อเสนอกลุ่มนี้จะรวมกับข้อเสนอที่ให้พัฒนาตัวชี้วัดเรื่อง “ความผาสุกประชาชาติ” (Gross National Happiness--GNH) มาใช้เป็นตัวชี้วัดการพัฒนา แทนผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross National Products--GNP) ด้วย ดังนั้น การอยู่ดีมีสุข จึงหมายถึง สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี โดยมีการวางแผนการออม การจ่าย มีความรู้ด้านกฎหมายต่างๆ

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชลลดา ภัคดีประพฤทธิ (2541, บทคัดย่อ) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปัจจัยทางครอบครัวกับการได้รับการตอบสนองจากครอบครัวตามความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ของผู้สูงอายุในเขตเมือง กรุงเทพมหานคร พบว่า ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองจากครอบครัวตามความจำเป็นขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง การได้รับการตอบสนองจากครอบครัวตามความต้องการทางร่างกายและด้านความสมหวังในชีวิต อยู่ในระดับมาก ด้านความรักอยู่ในระดับมากและน้อยใกล้เคียงกัน ด้านความมั่นคงทางความปลอดภัยอยู่ระดับปานกลาง ด้านการยอมรับนับถืออยู่ระดับน้อย ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการได้รับการตอบสนองจากครอบครัวตามความต้องการพื้นฐานของผู้สูงอายุ ด้านปัจจัยส่วนบุคคล คือ รายได้ผู้สูงอายุ ความเพียงพอของรายได้ผู้สูงอายุ และภาวะสุขภาพ ด้านปัจจัยทางครอบครัว คือ ความเพียงพอของรายได้ครอบครัว และสัมพันธภาพของครอบครัว

สมนึก แสงเขียว (2544, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดสวัสดิการสังคมของรัฐเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยเน้นศึกษาการจัดสวัสดิการของรัฐให้กับผู้สูงอายุ สิทธิประโยชน์ที่ผู้สูงอายุจะได้รับจากการจัดสวัสดิการของรัฐ โดยศึกษาเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุจากตำราหนังสือพิมพ์ วิทยานิพนธ์ หนังสือราชการจากหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้อง มีขอบเขตการวิจัยคือ กำหนดบริการที่รัฐจัดให้ผู้สูงอายุ 2 รูปแบบ ได้แก่ สถานสงเคราะห์คนชรา และศูนย์บริการทางสังคม โดยมีกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค และศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสัมภาษณ์ โดยผลการศึกษา พบว่า การจัดสวัสดิการของรัฐในรูปแบบของสถานสงเคราะห์คนชรา และศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ พบว่า ใช้การดำเนินงานเชิงรุก คือ ดำเนินช่วยเหลือผู้สูงอายุรวมทั้งให้บริการผู้สูงอายุทั้งภายในและภายนอกสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่ได้เข้ามาอาศัยในสถานสงเคราะห์ และผู้สูงอายุที่ได้รับความเดือดร้อน ซึ่งผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ มีความพึงพอใจกับการจัดสวัสดิการและการบริการในด้านที่พักอาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ สำหรับในรูปแบบศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ พบว่า เน้นนโยบายในการจัดกิจกรรมต่างๆแก่ผู้สูงอายุ และปัญหาที่พบคือ เรื่องงบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารศูนย์บริการทางสังคม เนื่องจากมีผู้สูงอายุใช้บริการจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุที่เข้ามาใช้บริการที่ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดง มีความพึงพอใจของทางศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดง และศูนย์ฯได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและเอกชนต่างๆ นักการเมือง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ

รัฐได้กำหนดนโยบายและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานปฏิบัติ ซึ่งเป็นแกนหลักในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคอยประสานไว้ชัดเจน พร้อมทั้งได้แก้ไขกฎหมายให้เอื้ออำนวย และสอดคล้องกับการให้บริการผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึง ตามหลักสิทธิ เสรีภาพ สิทธิมนุษยชน หลักประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญของไทย และตามอารยประเทศเพื่อความเป็นสากล

ชนิดา รังสิทัตศกุล (2543, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พันธะกิจของครอบครัวระยะวัยชรา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาพันธะกิจของครอบครัวระยะวัยชรา กลุ่มตัวอย่างคือครอบครัวที่ให้การดูแลวัยชรา อำเภอเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร จำนวน 222 ครอบครัว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรง อัลฟาของครอนบาค 0.84 วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรม SPSS โดยแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ดูแลผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 34.2 ปี สถานภาพสมรสคู่ การศึกษาระดับประถม อาชีพเกษตรกรรวม รายได้เฉลี่ยเดือนละ 1,001 – 3,000 บาท ซึ่งรายได้ไม่พอและเป็นหนี้ มีความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุโดยเป็นบุตรหรือบุตรบุญธรรม ส่วนผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 68.3 ปี สถานภาพสมรสคู่ การศึกษาระดับประถม อาชีพเกษตรกรรวม รายได้เฉลี่ยเดือนละ 501 – 1,000 บาท มีแหล่งที่มาของรายได้จากการทำงานของตนเอง มีรายได้พอใช้แต่ไม่มีเหลือเก็บ ไม่มีโรคประจำตัว ผู้ดูแลส่วนใหญ่ที่ใกล้ชิดที่สุด คือ บุตรและบุตรบุญธรรม ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนครอบครัวละ 2,500 – 4,000 บาท ซึ่งไม่พอใช้และมีหนี้สิน หัวหน้าครอบครัวและบ้านที่อยู่อาศัยเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้สูงอายุ พันธะกิจของครอบครัวระยะวัยชราโดยรวมและรายได้อยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวและลูกหลาน รองลงมา คือ ด้านการคงไว้ซึ่งการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อการมีสุขภาพที่ดีอย่างต่อเนื่อง ด้านการใช้เวลาว่างหลังหยุดงานประจำตามที่พอใจ ด้านการมีจุดมุ่งหมายในชีวิต ด้านการจัดสรรเงิน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนพันธะกิจของครอบครัวด้านการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ในระดับที่ไม่ดี มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

พนม กิติวัง (2543, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการออมของครัวเรือนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการออมครัวเรือนยังให้ความสำคัญการออมกับสถาบันการเงินค่อนข้างสูงคิดเป็นร้อยละ 39.17 ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันทางการเงินมีความมั่นคงสูง รองลงมาจะออมในรูปของกรรมธรรม์ประกันชีวิต คิดเป็นร้อยละ 22.41 ซึ่งครอบคลุมถึงการรักษาพยาบาลที่อาจเกิดขึ้น และมีการออมในรูปของการฝากแชร์ หลักทรัพย์ พันธบัตรต่าง ๆ และสลากออมสิน /ธนาคารเพื่อการเกษตร ตามลำดับ สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนนั้น จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมของครัวเรือนนั้นมีปัจจัย 2 ตัวแปร

คือ รายได้ของครัวเรือนและอายุของหัวหน้าครัวเรือน มีความสำคัญต่อการออมแบบมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีรายได้เพิ่มขึ้น 1 บาท จะทำให้ความโน้มเอียงในการออมเพิ่มขึ้น .223 บาทและอายุของหัวหน้าครัวเรือนเพิ่มขึ้น 1 ปี จะทำให้มีความโน้มเอียงในการออมเพิ่มขึ้น .226 บาทโดยมีสัมประสิทธิ์ในการตัดสินใจอยู่ที่ 10.6% แนวโน้มการออมของครัวเรือนในอนาคตพบว่า กลุ่มของครัวเรือนตัวอย่างร้อยละ 95.2 คาดว่าจะออม ซึ่งจะออมในรูปแบบใดนั้น ครัวเรือนให้ความสำคัญในด้านความเชื่อมั่นถึงร้อยละ 41.20 เหตุผลสำคัญรองลงมาได้แก่ ผลตอบแทนและชนิดสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่อง การโฆษณาจูงใจให้ออม ตามลำดับ สำหรับครัวเรือนที่คาดว่าจะไม่ออมในอนาคตซึ่งร้อยละ 35.71 เนื่องจากไม่รู้จะออมรูปแบบใด ร้อยละ 28.57 จะไม่ออมเนื่องจากผลตอบแทนที่ได้รับไม่น่าพอใจและเหตุผลรองลงมาคือ ไม่มีสภาพคล่องพอ ไม่เชื่อมั่นในความมั่นคงของสถาบันการเงิน

ฐานินทร์ ใจระมาศ (2544, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สถาบันการเงินกับการออมภาคครัวเรือน กรณีประเทศไทย ช่วงปี 2518 - 2550 เพื่อศึกษาการออมภาคครัวเรือนโดยผ่านสถาบันการเงิน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงปริมาณการออมและผลกระทบจากปัจจัยทางเศรษฐกิจด้านต่างๆ ต่อปริมาณการออมผ่านสถาบันการเงินรวมและในแต่ละสถาบันการเงิน ประกอบด้วย ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน ธนาคารออมสิน และบริษัทประกันชีวิต โดยใช้ข้อมูลประเภทอนุกรมเวลา ช่วงปี 2518 -2542 และใช้การประมาณค่าทางเศรษฐมิติจากสมการถดถอยเชิงพหุ รวมทั้งการพยากรณ์แนวโน้มการออมภาคครัวเรือนในสถาบันการเงินต่างๆ ช่วงปี 2543 -2550 เพื่อนำเสนอมาตรการที่เหมาะสมในการส่งเสริมการออมภายในประเทศ พบว่า ครัวเรือนเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่มีสัดส่วนการออมสูงสุด โดยปัจจัยที่กำหนดการออมผ่านสถาบันการเงินโดยรวม ได้แก่ รายได้สุทธิส่วนบุคคลที่ใช้จ่ายได้จริง อัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์ อัตราผลตอบแทนจากพันธบัตรรัฐบาล อัตราส่วนผู้มีงานทำ อัตราเงินเฟ้อ ปัจจัยที่กำหนดการออมผ่านธนาคารพาณิชย์ รายได้สุทธิส่วนบุคคลที่ใช้จ่ายได้จริง อัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์ รายได้จากทรัพย์สินสุทธิ ดัชนีราคาผู้บริโภค ส่วนปัจจัยที่กำหนดการออมผ่านบริษัทเงินทุน ได้แก่ รายได้สุทธิส่วนบุคคลที่ใช้จ่ายได้จริง อัตราดอกเบี้ยตัวสัญญาใช้เงิน อัตราเงินเฟ้อ ปัจจัยที่กำหนดการออมผ่านธนาคารออมสิน ได้แก่ รายได้จากทรัพย์สินสุทธิ อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก จำนวนสาขา ปัจจัยที่กำหนดการออมผ่านบริษัทประกันชีวิต ได้แก่ รายได้จากทรัพย์สินสุทธิ รายได้สุทธิส่วนบุคคลที่ใช้จ่ายได้จริง ดัชนีราคาผู้บริโภค โดยปัจจัยทางเศรษฐกิจทั้งหมดมีความสัมพันธ์ตามสมมติฐาน และพยากรณ์แนวโน้มการออมภาคครัวเรือนพบว่า การออมมีอัตราการเพิ่มไม่มากเท่าช่วงก่อนวิกฤติปี 2540 ดังนั้นการเร่งนโยบายการออมภาคครัวเรือนยังคงมีความจำเป็น ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

ด้านต่างๆของประเทศ และการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจทั้งเป็นการลดการพึ่งพิงเงินตราจากต่างประเทศ นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

วิชราพร ดวงสำราญ (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยกำหนดการออมระยะยาว ของธุรกิจประกันชีวิต ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรระยะยาวของธุรกิจประกันชีวิตมี 3 ตัวแปร คือ ผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ จำนวนตัวแทนประกันชีวิต โดย 2 ตัวแปรนี้มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน กับเบี้ยประกันชีวิตรับสุทธิของธุรกิจประกันชีวิตตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนจำนวนประชากรของประเทศ พบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม กับเบี้ยประกันชีวิตรับสุทธิซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ ความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ในขณะที่ตัวแปรอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 1 ปีของธนาคารพาณิชย์ และอัตราเงินเฟ้อให้ผลลัพธ์ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและไม่ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้แสดงว่าเป็น ปัจจัยที่ไม่มีความสำคัญในการกำหนดการออมระยะยาวของธุรกิจประกันชีวิต เมื่อพิจารณาถึง ขนาดของความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้ง 3 พบว่า ถ้าผลผลิตมวลรวมภายในประเทศเพิ่มขึ้น 1 พันล้านบาทจะมีผลทำให้เบี้ยประกันชีวิตเพิ่มขึ้น 23.6 ล้านบาท ในขณะที่ตัวแทนประกันชีวิต เพิ่มขึ้น 1 คนจะทำให้เบี้ยประกันชีวิตเพิ่มขึ้น 0.244 ล้านบาท และถ้าจำนวนประชากรของประเทศ เพิ่มขึ้น 1 คน จะทำให้เบี้ยประกันชีวิตสุทธิรับสุทธิลดลง 10,016 ล้านบาท อาจพิจารณาได้ว่า ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างและประกอบกับสัญญา ประกันชีวิตเป็นสัญญาพิเศษคุ้มครองระยะยาวจึงต้องมีข้อจำกัดกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการ พิจารณารับประกัน จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นจึงไม่มีสิทธิ์ทำประกันชีวิตได้ทุกคน โดยสรุปถ้าธุรกิจ ประกันชีวิต ต้องการให้ประชาชนออมเงินระยะยาวกับธุรกิจประกันชีวิตที่เพิ่มขึ้น จำต้องคำนึงถึง ตัวแปรที่สำคัญ 3 ตัวแปรนี้และในช่วงที่สภาวะเศรษฐกิจกำลังเติบโตควรส่งเสริมประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนเห็นถึง ประโยชน์และความสำคัญของการออมด้วยการประกันชีวิต รวมถึงการสร้าง ตัวแทนเข้าสู่ธุรกิจ เพื่อมีส่วนสำคัญในการพัฒนาธุรกิจให้เจริญเติบโตอย่างถาวรมั่นคง

ปิยนุช ตู่แก้ว (2549, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษารูปแบบการบริโภคและ การออมของครัวเรือนในจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนในจังหวัดเชียงรายมี ค่าใช้จ่ายในการบริโภคเฉลี่ย 99,457 บาทต่อปี ปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดการใช้จ่ายเพื่อ บริโภคของครัวเรือน คือ รายได้ของครัวเรือน รองลงมาคือจำนวนผู้พึ่งพิงโดยที่ค่าความโน้มเอียง การบริโภคหน่วยสุดท้ายของครัวเรือนคือ 0.904 และถ้าจำนวนผู้พึ่งพิงเพิ่มขึ้น 1 คน ครัวเรือนจะมี รายจ่ายเพิ่มขึ้น 3,239 บาท นอกจากนั้นแล้วครัวเรือนในเขตเทศบาลจะมีค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค มากกว่าครัวเรือน นอกเขตเทศบาล 2,493 บาท ในการประมาณการมูลค่าการออมนั้นพบว่า

ครัวเรือนในจังหวัดเชียงราย มีการออมโดยเฉลี่ย 8,283 บาทต่อปี ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการออมของครัวเรือนคือ รายได้ของครัวเรือนและจำนวนผู้พึ่งพิง โดยที่ค่าความโน้มเอียงการออมหน่วยสุดท้ายของครัวเรือนในจังหวัดเชียงราย คือ 0.100 และถ้าจำนวนผู้พึ่งพิงเพิ่มขึ้น 1 คน ครัวเรือนจะมีเงินออมลดลง 3,380 บาท ครัวเรือนในเขตเทศบาลมีจำนวนเงินออมน้อยกว่าครัวเรือนนอกเขตเทศบาลอยู่ 3,366 บาท ผลการศึกษารูปแบบการบริโภคของครัวเรือนในจังหวัดเชียงราย พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ของครัวเรือน คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค โดยเป็นค่าอาหารและเครื่องใช้มากที่สุด ครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงจะมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะ การเดินทาง และค่าบริการสื่อสาร และค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคมากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้น้อย ครัวเรือนในเขตเทศบาลมีค่าใช้จ่าย เพื่อการศึกษามากกว่าครัวเรือนนอกเขตเทศบาล สำหรับการออมพบว่า ครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงและปานกลางส่วนใหญ่ทำการออมในรูปแบบเงินฝากในสถาบันการเงินโดยฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์หรือกับกองทุนอื่นๆ ในขณะที่ครัวเรือนที่มีระดับรายได้น้อย ส่วนใหญ่มีการออมเงินในรูปแบบการเล่นแชร์หรือการออกเงินกู้

ศิริพร นิลศิริ (2549, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการออมในระบบประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมการออมในระบบประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร และเพื่อนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน และพัฒนาระบบวิธีการในการขายประกันชีวิตโดยใช้วิธีการศึกษา คือ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรในเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน และใช้แบบสอบถามแบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ในการรวบรวมข้อมูล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 26 – 35 ปี สถานภาพโสด การศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน มีรายได้ต่อเดือน 10,001 – 30,000 บาท เพศชาย หรือเพศหญิง ไม่มีผลต่อพฤติกรรมการออมในระบบประกันชีวิต เพราะเพศชาย หรือเพศหญิง มีพฤติกรรมในการออมคล้ายคลึงกัน การศึกษา อาชีพ รายได้ มีผลต่อพฤติกรรมการออมในระบบประกันชีวิต ในด้านความสามารถในการออม เนื่องจากผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปจะมีอาชีพที่ค่อนข้างมั่นคง และส่งผลให้รายได้สูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี จึงทำให้ความสามารถในการออมสูงกว่าตามไปด้วย ความมั่นคง และความน่าเชื่อถือ ของบริษัทประกันชีวิตเป็นสาเหตุสำคัญที่สุด ที่ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกออมกับบริษัทประกันชีวิต

ประยงค์ คูศิริสิน (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 331 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 82.8 ของกลุ่มตัวอย่างมีการออม ส่วน

ครัวเรือนที่เหลืออีก 69 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 17.2 ของกลุ่มตัวอย่างไม่มีการออมเนื่องจากการมีภาระรายจ่ายมาก เมื่อศึกษาในส่วนของครัวเรือนที่มีการออม 331 ครัวเรือนพบว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 46-50 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี สถานภาพสมรส หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ การค้าขาย มีอาชีพรอง คือ การรับจ้าง อาชีพหลักของกลุ่มสมรส คือ การรับจ้าง จำนวนบุตรที่อยู่ในการดูแล 2 คนรายได้รวมของครัวเรือน 30,001-40,000 บาทต่อเดือน รายจ่ายรวมของครัวเรือน 30,001-40,000บาทต่อเดือน ภาระรายจ่ายของครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายด้านอาหาร เสื้อผ้า-ของใช้โดยมีการใช้บัตรเครดิตเพื่อชำระค่าใช้จ่าย ซึ่งครัวเรือนส่วนใหญ่มีบัตรเครดิต 2 ใบ และในการใช้บัตรเครดิตแต่ละครั้งมีการคิดถึงภาระหนี้สินที่จะตามมาก่อนใช้ โดยมีหนี้สินรวมของครัวเรือน 100,001-500,000 บาทและภาระหนี้สินส่วนใหญ่ของครัวเรือน เป็นหนี้สินประเภทหนี้บัตรเครดิต เช่นซื้อสินค้าอุปโภคและเช่าซื้อยานพาหนะด้านพฤติกรรมกรรมการออมของครัวเรือน พบว่า ภาคครัวเรือนในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ รับทราบถึงนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงของรัฐบาล แต่มีความรู้ในระดับรู้ปานกลาง โดยมีระยะเวลาการออมของครัวเรือน 10-12 ปี ด้านรูปแบบการออมของครัวเรือน พบว่าครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีการเลือกใช้บริการของธนาคาร กองทุนประกันสังคม และกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการในรูปแบบเงินฝากต่างๆ เงินสมทบประกันสังคมและเงินสะสมกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ตามลำดับ นอกจากนี้ครัวเรือนยังมีการออมนอกระบบสถาบันการเงินในรูปแบบของการซื้อทองคำ และการซื้ออสังหาริมทรัพย์ เช่นที่ดิน การศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการ ออมของครัวเรือนพบว่า ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านผลิตภัณฑ์ การออมคือ การมีให้เลือกหลายรูปแบบและเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำให้เงินออมมีความปลอดภัยไม่ลดมูลค่า ด้านผลตอบแทนจากการออมคืออัตราผลตอบแทนที่ได้รับ และด้านการส่งเสริมการตลาดของสถาบันการเงิน คือ การมีเจ้าหน้าที่มาเยี่ยมถึงบ้าน เชื้อเชิญให้ออมเงิน การจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นการออมเงินและมีการรณรงค์การออมผ่านสื่อ

วันวิสาข จำรัส (2552, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักสามประการ คือ ประการแรก ศึกษาถึงพฤติกรรมกรรมการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของประชาชน ประการที่สอง เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการออม เพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของประชาชน และประการสุดท้าย เพื่อศึกษาถึงความพึงพอใจในการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของประชาชน ซึ่งเป็นการศึกษาการออมของประชาชนในเขตเมือง โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่

อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 400 คน วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามใช้สถิติเชิงพรรณนา ส่วนวิธีการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของการออมประเภทต่างๆ ให้มาตรวจวัดแบบลิเคิทสเกล การวิเคราะห์ได้จำแนกกลุ่มตัวอย่างตามกลุ่มอาชีพ 6 อาชีพ ได้แก่ เกษตรกร พนักงานบริษัทเอกชน ข้าราชการพนักงานรัฐวิสาหกิจ รับจ้างทั่วไป/ลูกจ้างทั่วไปและอาชีพธุรกิจส่วนตัว /ค้าขาย จากกลุ่มตัวอย่าง พบว่าส่วนใหญ่จะมีอายุเฉลี่ย 31 ปี การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 69,000 บาท มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คนต่อครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ผลการศึกษารูปแบบการออมของประชาชนในเขตเมือง พบว่า ประชาชนทุกกลุ่มอาชีพจะมีการออมในรูปแบบการฝากเงินไว้กับธนาคารพาณิชย์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.05 โดยมีปัจจัยที่สำคัญ คือ เพื่อนชักชวนหรือพนักงานธนาคารเป็นผู้แนะนำให้เกิดการออม รวมถึงการออมเงินเพื่อเก็บไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน อีกทั้งประชาชนมีความเชื่อถือและมั่นใจในคุณภาพ ศักยภาพของธนาคารพาณิชย์และมีความพึงพอใจในเรื่องของการให้บริการของพนักงาน รวมถึงสาขาที่มีมากมายไว้รองรับการให้บริการกับลูกค้า โดยระดับความพึงพอใจที่มีต่อการออมเงินไว้กับธนาคารพาณิชย์อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ประชาชนในกลุ่มอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน อาชีพข้าราชการ อาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจและอาชีพธุรกิจส่วนตัว /ค้าขาย ได้ให้ความสำคัญกับรูปแบบการประกันชีวิตกับบริษัทประกันชีวิตเพิ่มมากขึ้น อาจเพราะเกิดความกลัวในภาวะความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น โรคภัยไข้เจ็บอุบัติเหตุที่ไม่คาดคิด เป็นต้น ซึ่งประชาชนจะมีทำประกันชีวิตกับบริษัท เอไอเอประกันชีวิต คิดเป็นร้อยละ 41.90 ในรูปแบบสะสมทรัพย์มากที่สุด และมีระยะเวลาการประกันชีวิต 10-20 ปี ปัจจัยที่สำคัญในการเลือกทำประกันชีวิต คือ เพื่อเป็นหลักประกันให้ตนเองและครอบครัว โดยระดับความพึงพอใจต่อการออมรูปแบบการประกันชีวิตจะอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ส่วนการออมกับการลงทุนในกองทุนเพื่อการเลี้ยงชีพ ส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน มีการลงทุนกับบลจ.กรุงเทพฯ คิดเป็นร้อยละ 89.61 เพราะบลจ.กรุงเทพฯ มีความน่าเชื่อถือ ผลตอบแทนที่ได้รับมากกว่าการออมกับบลจ.อื่น ปัจจัยที่สำคัญในการเลือกออมในลักษณะเพื่อเก็บไว้ใช้ในยามชรา โดยระดับความพึงพอใจในการออมกับการลงทุนในกองทุนเพื่อการเลี้ยงชีพจะอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่าประชาชนทุกกลุ่มอาชีพจะมีการออมในสินทรัพย์ประเภททองคำมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.10 เนื่องจากทองคำเป็นสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยงน้อย สภาพคล่องสูง สามารถแลกเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ง่าย อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นเครื่องประดับได้อีกด้วย ซึ่งจากผลการศึกษาคือพบว่าปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ

เก็บไว้เพื่อเก็บกำไรจากการขายในอนาคตได้ และมีระดับความพึงพอใจต่อสินทรัพย์ประเภท ทองคำอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด

พัชรวัต ปิยะโอสถสรรพ (2552, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การ พัฒนาการออมภาคประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีการประกันชีวิต การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาถึงยุทธศาสตร์การประกันชีวิตที่มีต่อการ พัฒนาการออมผ่านการประกันชีวิต โดยเริ่มต้น จากคำถามการวิจัยถึงปัญหาและอุปสรรคการประกันชีวิต ศึกษาถึงสภาพการณ์ปัจจุบันและ นโยบายการพัฒนากการประกันชีวิต การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหวังที่จะค้นหายุทธศาสตร์ที่เหมาะสม ที่จะให้เกิดการพัฒนากการประกันชีวิตอย่างยั่งยืน การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการ วิเคราะห์เอกสาร ตำรา บทความ ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันชีวิต วิเคราะห์จากการรวบรวมข้อมูลจากสัมภาษณ์ เจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมถึงการสนทนา กลุ่ม โดยได้นำข้อมูลทั้ง 3 ส่วนมาวิเคราะห์ผสมผสาน เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีความ สอดคล้องกันตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากการศึกษาพบว่าปัญหาและอุปสรรคการประกัน ชีวิต ได้แก่ ประชาชนขาด ความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องการประกันภัย ประชาชนขาดความเชื่อถือ ศรัทธาในธุรกิจของบริษัท รวมถึงตัวแทนและนายหน้าประกันภัย การขาดการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ การขาดการสร้างและ พัฒนาบุคลากรในฝ่ายขายอย่างเป็นระบบ ด้านกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการประกันภัย เจ้าของและผู้บริหารบางรายไม่มีความรู้ความเข้าใจใน ธุรกิจอย่างแท้จริง การบริหารงานและ ฐานะความมั่นคงของบริษัท ด้านประสิทธิภาพขององค์กร การขาดผู้บริหารที่มีความรู้ ความสามารถในการบริหารงาน และยังพบอีกว่า สภาพการณ์ปัจจุบัน และนโยบายการพัฒนากการประกันชีวิตนั้น ยุทธศาสตร์ที่รัฐบาลกำหนดจะเร่งให้คนไทยทำประกัน ชีวิตมีจำนวนเพิ่มเป็น 30 % ภายในปี2551 นั้นเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ การดำเนินการแก้ไข ปัญหาการประกันชีวิตของ รัฐบาลที่ผ่านมาถือว่าไม่ประสบความสำเร็จ และเห็นควรให้มีการ ดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบาย ให้มีการบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพยุทธศาสตร์ที่จะสามารถ พัฒนาการประกันชีวิตได้ ประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และเพิ่ม ประสิทธิภาพการ คัดกรองประชาชนและผู้มีสิทธิประโยชน์ตามสัญญาประกันภัย 2) ยุทธศาสตร์ การเสริมสร้าง ประสิทธิภาพและมาตรฐานของบริษัทประกันภัย 3) ยุทธศาสตร์การส่งเสริม บทบาทธุรกิจ ประกันภัยในการให้บริการและการมีส่วนร่วมพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศ 4) ยุทธศาสตร์ การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกของภาครัฐให้กับภาคธุรกิจประกันภัย 5) ยุทธศาสตร์การ ปฏิรูปองค์กรกำกับดูแลให้มีความเป็นเลิศ อีกทั้งยังได้กำหนดให้มีการจัดตั้ง คณะกรรมการ ยุทธศาสตร์การประกันภัยแห่งชาติขึ้นโดยจัดตั้งเป็นองค์กรอิสระ ประกอบด้วย

ตัวแทนจาก 3 ภาค ส่วน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การ
ประกันชีวิตให้พัฒนา ไปอย่างยั่งยืน

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

